

Briselē, 26.5.2021.
COM(2021) 262 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

**Eiropas Komisijas norādījumi par izvērstā Prakses kodeksa dezinformācijas jomā
izstrādi**

1 IEVADS

Covid-19 krīze ir skaidri parādījusi draudus un izaicinājumus, ko mūsu sabiedrībai rada dezinformācija. “Infodēmija” – nepatiesas, neprecīzas vai maldinošas informācijas par pandēmiju straujā izplatīšanās – ir radījusi būtiskus apdraudējumus cilvēku veselībai, sabiedrības veselības sistēmām, efektīvai krīzes pārvarēšanai, ekonomikai un sociālajai kohēzijai. Pandēmija ir arī palielinājusi digitālo tehnoloģiju nozīmi mūsu dzīvē, padarot tās arvien nozīmīgākas darbam, mācībām, socializācijai, materiālo vajadzību nodrošināšanai un līdzdarbībai pilsoniskajā diskursā. Tā ir palielinājusi izaicinājumus nodrošināt to, ka tiešsaistes ekosistēma ir droša telpa, un ir pierādījusi, ka, neraugoties uz līdz šim veikto pasākumu daudzumu, ir steidzami jāpastiprina centieni cīņā pret dezinformāciju¹.

Jau no paša sākuma² ES pieeja dezinformācijas apkarošanai ir bijusi balstīta uz vārda brīvības un citu ES Pamattiesību hartā garantēto tiesību un brīvību aizsardzību. Saskaņā ar minētajām tiesībām un brīvībām – nevis kriminālatbildības noteikšanu vai dezinformācijas kā tādas aizliegšanu – ES stratēģijas mērķis ir tiešsaistes vidē un tās dalībniekus padarīt pārredzamākus un atbildīgākus, padarot satura moderācijas praksi pārredzamāku, dodot iespējas iedzīvotājiem un veicinot atklātas demokrātiskas diskusijas³. Šajā saistībā ES ir centusies iesaistīt visas attiecīgās ieinteresētās personas, arī publiskā sektora iestādes, uzņēmumus, plašsaziņas līdzekļus, akadēmisko aprindu pārstāvjus un pilsonisko sabiedrību.

ES centienu pamatā ir pašregulējošs Prakses kodekss dezinformācijas jomā⁴. Kodekss ir spēkā kopš 2018. gada oktobra, un tā parakstītāji tagad ir gan lielākās tiešsaistes platformas, kas darbojas ES, gan arī lielākās arodasociācijas, kas pārstāv Eiropas reklāmas nozari. Komisija kodeksu uzskata par būtisku, līdz šim vienīgo šāda veida sasniegumu. Kodekss ir nodrošinājis inovatīvu rīku tiešsaistes platformu lielākas pārredzamības un pārskatatbildības nodrošināšanai, kā arī strukturētu satvaru platformu dezinformācijas jomas rīcībpolitikas uzraudzībai un uzlabošanai.

Tomēr Komisijas 2020. gadā veiktais prakses kodeksa novērtējums⁵ ir atklājis būtiskus trūkumus. Tie attiecas uz nekonsekventu un nepilnīgu kodeksa piemērošanu dažādās platformās un dalībvalstīs, kodeksa pašregulējošā rakstura ierobežojumiem, kā arī nepilnībām kodeksa saistību aptvērumā. Novērtējumā arī tika uzsvērts, ka trūkst pienācīga uzraudzības mehānisma, tostarp galveno darbības rādītāju, trūkst saistību attiecībā uz piekļuvi platformu datiem dezinformācijas pētniecības nolūkā un ir nepietiekama ieinteresēto personu, jo īpaši reklāmas nozares pārstāvju, līdzdalība. Tāpēc Komisija Eiropas Demokrātijas rīcības plānā⁶ (EDRP) paziņoja, ka tā kā daļu no visaptverošām pret tiešsaistes vidē veiktu dezinformāciju vērstām darbībām izdos

---

¹ Kopīgs paziņojums “Ar Covid-19 saistītās dezinformācijas apkarošana, pamatojoties uz faktiem” (JOIN(2020) 8 final).

² Rīcības plānā dezinformācijas apkarošanai (JOIN (2018) 36 final) Eiropas Komisija un Augstais pārstāvis izklāstīja visaptverošu stratēģiju dezinformācijas apkarošanai Eiropas Savienībā.

³ Lai gan tiešsaistes platformu noteikumi var attiekties arī uz saturu, kas ir kaitīgs, bet nav nelikumīgs, dezinformācijai, kas ir nelikumīgs saturs (piemēram, naida runa vai teroristisks saturs), piemēro atbilstošos tiesiskās aizsardzības līdzekļus.

⁴ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/code-practice-disinformation>.

⁵ SWD (2020) 180 final.

⁶ COM (2020) 790 final.

norādījumus par izvērstā kodeksa izstrādi un nāks klajā ar īpašiem tiesību aktiem par politiskās reklāmas pārredzamību.

Lai pastiprinātu cīņu pret dezinformāciju, Komisijas ierosinātajā Digitālo pakalpojumu aktā⁷ (DPA), iesaistot rīcības kodeksu, ir noteikts kopregulējuma satvars ar dezinformāciju saistīto sistēmisko risku novēršanai. Turklāt tas ievieš plašus pārredzamības pasākumus attiecībā uz satura moderāciju un reklāmu un ierosina saistošus un izpildāmus juridiskos pienākumus ļoti lielām tiešsaistes platformām⁸ nolūkā novērtēt un novērst sistēmiskos riskus, kas apdraud pamattiesības, vai riskus, ko rada tīša manipulācija ar to pakalpojumu.

Norādījumi balstās uz Komisijas līdzšinējo pieredzi kodeksa uzraudzībā un izvērtēšanā⁹ un uz Komisijas ziņojumu par 2019. gada vēlēšanām¹⁰. Tie arī palīdz veidot Komisijas atbildi uz Eiropadomes 2020. gada decembra secinājumiem¹¹. Lai apkopotu informāciju norādījumu vajadzībām, Komisija organizēja diskusijas ar visdažādākajām ieinteresētajām personām¹², kā arī semināru dalībvalstīm.

Šajos norādījumos ir izklāstīti Komisijas viedokļi par to, kā platformām un citām attiecīgajām ieinteresētajām personām būtu jāizvērs intensīvāki pasākumi, lai novērstu kodeksa nepilnības un trūkumus un izveidotu pārredzamāku, drošāku un uzticamāku tiešsaistes vidi. Viena joma, kurā ar kodeksu nav izdevies panākt pietiekamu progresu, ir dezinformācijas demonetizācija, proti, tiešsaistes reklāmas joprojām stimulē dezinformācijas izplatīšanu¹³. Tādējādi tiešsaistes platformām un visiem pārējiem tiešsaistes reklāmas ekosistēmas dalībniekiem būtu jāuzņemas atbildība un jāsadarbjas, lai apturētu dezinformācijas finansēšanu. Turklāt pārskatītajā kodeksā būtu jāpastiprina apņemšanās ierobežot manipulatīvas darbības, stiprināt lietotāju tiesību nostiprināšanas instrumentus, palielināt politiskās reklāmas pārredzamību un vēl vairāk atbalstīt pētniekus un faktu pārbaudītājus. Norādījumos ir izklāstīti arī izvērstā kodeksa uzlabotas un stabilas uzraudzības sistēmas pamati. Izvērstajam kodeksam vajadzētu būt vērstam arī uz to, lai panāktu plašāku līdzdalību no jaunu parakstītāju puses, t. sk. no citām tiešsaistes platformām, kas darbojas ES, kā arī no citiem iesaistītajiem dalībniekiem.

---

⁷ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par digitālo pakalpojumu vienoto tirgu (digitālo pakalpojumu akts), ar ko groza Direktīvu 2000/31/EK (COM(2020) 825 final). Atsauces uz DPA šajā dokumentā jāsaprot kā atsauces uz Komisijas ierosināto tekstu.

⁸ DPA priekšlikuma 25. pantā ļoti lielas platformas ir definētas kā tiešsaistes platformas, kuras sniedz savus pakalpojumus tādām Savienībā esošo aktīvo pakalpojuma saņēmēju vidējam skaitam mēnesī, kas atbilst 10 % no Savienības iedzīvotāju skaita.

⁹ Komisijas 2020. gada septembra novērtējums (SWD(2020) 180 final).

¹⁰ Ziņojums par Eiropas Parlamenta 2019. gada vēlēšanām (SWD(2020) 113 final), https://ec.europa.eu/info/files/com_2020_252_en.pdf.

¹¹ <https://www.consilium.europa.eu/media/47296/1011-12-20-euco-conclusions-en.pdf>.

¹² Diskusiju ar ieinteresētajām personām kopsavilkums ir pieejams tīmekļvietnē <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/summary-multi-stakeholder-discussions-preparation-guidance-strengthen-code-practice-disinformation>.

¹³ Pierādījumi arī liecina, ka ieņēmumi no tiešsaistes reklāmām joprojām ievērojami veicina dezinformācijas tīmekļvietņu monetizāciju, tostarp lielu zīmolu reklāmas, kas neviļus izvietotas blakus dezinformējošam saturam (piemēram, *Global Disinformation Index* ziņojums <https://disinformationindex.org/2020/03/why-is-ad-tech-giving-millions-to-eu-disinformation-sites/> un *Avaaz* ziņojums https://secure.avaaz.org/campaign/en/youtube_climate_misinformation/).

Izvērstais kodekss sniedz ieinteresētajām personām agrīnas iespējas izstrādāt piemērotus pasākumus, gaidot ierosinātā DPA pieņemšanu. Proti, norādījumu mērķis ir arī esošo prakses kodeksu pārveidot par “rīcības kodeksu”, kā paredzēts tā 35. pantā. Jo īpaši ļoti lielas platformas¹⁴ gūs labumu no dalības izvērstajā kodeksā, gatavojoties jauniem pienākumiem, kas tām būs piemērojami saskaņā ar ierosināto DPA, īpaši attiecībā uz riska novērtēšanu, riska mazināšanu, lietotāju tiesību nostiprināšanu un reklāmas pārredzamību. Mazākas platformas un citas ieinteresētās personas arī gūs labumu no izvērstā kodeksa attiecīgo saistību atbalstīšanas, proti, izmantos tā paraugprakses priekšrocības un aizsargās sevi pret reputācijas apdraudējumiem, ko rada to sistēmu ļaunprātīga izmantošana dezinformācijas izplatīšanai.

Neskarot līdztiesīgo likumdevēju galīgo vienošanos par DPA un Komisijas likumdošanas iniciatīvu par politiskās reklāmas pārredzamību, izvērstais prakses kodekss var kalpot par rīku tiešsaistes platformām, lai uzlabotu to rīcībpolitiku un mazinātu ar dezinformāciju saistītos riskus, ko to pakalpojumi rada demokrātijai.

Kodeksa stiprināšana nav tikai pagaidu pasākums. Šie norādījumi aicina pilnveidot kodeksu par spēcīgu, stabilu un elastīgu instrumentu, kas tiešsaistes platformas padara pārredzamākas, pārskatatbildīgākas un atbildīgākas pēc būtības.

2 COVID-19 UZRAUDZĪBA: REZULTĀTI UN GŪTĀ PIEREDZE

Papildus prakses kodeksa izvērtēšanā gūtajai pieredzei ir apkopotas jaunas atziņas no uzraudzības programmas, kura izveidota pēc kopīgā paziņojuma par Covid-19 dezinformācijas apkarošanu¹⁵ un kurā kodeksa parakstītāji, kas pārstāv tiešsaistes platformas, katru mēnesi ziņoja par darbībām, kuras veiktas, lai Eiropas Savienībā apkarotu ar Covid-19 saistīto dezinformāciju.

Uzraudzības programma ne tikai sniedza padziļinātu pārskatu par darbībām, kas ar Covid-19 saistītās dezinformācijas apkarošanā veiktas, pamatojoties uz kodeksa saistībām, bet arī veica kodeksa “stresa testu”.

Platformu ziņojumi liecina, ka kodeksa saistības ir īstenotas, veicot efektīvas darbības dažādās jomās, piemēram, ir palielināta autoritatīvu avotu redzamība to pakalpojumos, ir izstrādāti un ieviesti jauni rīki un pakalpojumi, lai atvieglotu piekļuvi uzticamai informācijai, ir veiktas darbības, lai vērstos pret saturu, kas satur nepatiesu vai maldinošu informāciju, kura var radīt fizisku kaitējumu vai mazināt sabiedrības veselības politikas efektivitāti, ir skaidri aizliegta reklāma, kas izmanto krīzi vai izplata dezinformāciju par Covid-19.

Kopumā programma ir pierādījusi, ka kodekss nodrošina elastīgu, strukturētu satvaru, ko tā parakstītāji var izmantot un pārvērst izlēmīgā rīcībā, lai cīnītos pret dezinformāciju krīzes situācijās, un kas papildina pienākumus saskaņā ar piemērojamo tiesisko regulējumu. Kodekss arī nodrošināja noderīgu struktūru šo pasākumu uzraudzībai ārkārtas situācijā, krīzes izvēšanās gaitā dinamiski mainot uzsvāru (piemēram, koncentrēšanās uz dezinformāciju saistībā ar Covid-19 vakcīnām).

---

¹⁴ Komisijas ierosinātā DPA 25. panta nozīmē. Definīciju sk. 8. zemsvītras piezīmē.

¹⁵ Kopīgs paziņojums “Ar Covid-19 saistītās dezinformācijas apkarošana, pamatojoties uz faktiem” (JOIN(2020) 8 final).

Tajā pašā laikā Covid-19 programma iezīmēja vairākus trūkumus pašreizējā prakses kodeksa uzraudzības satvarā.

- *Ziņošanas kvalitāte.* Ziņojumu konsekvence, kvalitāte un detalizācijas pakāpe būtiski atšķiras. Tā kā nebija pietiekami detalizētu datu, īpaši dalībvalstu līmenī, sniegtā informācija bieži vien neatklāja, vai paziņotās darbības tika īstenotas visās dalībvalstīs un visās ES valodās. Turklāt vienotas un saskaņotas ziņošanas veidnes trūkums joprojām ir šķērslis efektīvākai uzraudzībai un dažādu platformu salīdzināšanai.
- *Galvenie darbības rādītāji.* Lai gan ziņošanas kvalitāte un detalizācijas pakāpe laika gaitā uzlabojās, sniegtie dati joprojām ne vienmēr ir atbilstoši un pietiekami detalizēti, lai novērtētu saistību īstenošanas apmēru vai veikto darbību ietekmi.
- *Neatkarīgs novērtējums.* Covid-19 uzraudzība ir apstiprinājusi, ka ir vajadzīga parakstītāju ziņojumu neatkarīga verificācija, īpaši par to, vai paziņotā rīcībpolitika un darbības ir īstenotas dalībvalsts līmenī un visās ES valodās un vai ziņošana pietiekami risina dezinformācijas problēmas valsts līmenī¹⁶.
- *Pietiekama faktu pārbaudes tvēruma trūkums.* Covid-19 “infodēmijas” laikā kodeksa parakstītāji savu pakalpojumu ietvaros ir palielinājuši faktu pārbaudes darbības, un nu tās kļūst pieejamas arī privātas ziņapmaiņas lietotņu lietotājiem. Tomēr saturs, ko neatkarīgie faktu pārbaudītāji ir marķējuši kā nepatiesu, mēdz atkārtoties dažādās platformās, jo nav centralizēta faktu pārbaudu repozitorija.
- *Dezinformācijas turpmāka monetizācija, izmantojot reklāmas izvietošanu.* Neraugoties uz darbībām, kuru mērķis ir ierobežot dezinformācijas monetizāciju, attiecīgie pētījumi liecina, ka šajā jomā joprojām vērojamas problēmas¹⁷.

3 RISINĀMIE HORIZONTĀLIE JAUTĀJUMI

3.1 Lielāka apņemšanās sasniegt kodeksa mērķus

Pašreizējā prakses kodeksa saistības nav pietiekami iedarbīgas, lai visaptveroši reaģētu uz dezinformācijas parādību. Visās kodeksa jomās ir vajadzīgas stingrākas un specifiskākas saistības, lai novērstu nepilnības un trūkumus, arī jaunus un nākotnē iespējamus riskus. Lai nodrošinātu, ka kodekss turpina būt “dzīvs instruments”, parakstītājiem būtu jāizveido pastāvīgs mehānisms tā regulārai pielāgošanai.

3.2 Paplašināta darbības joma

“Infodēmija” saistībā ar Covid-19 pandēmiju ir parādījusi, ka maldinoša informācija¹⁸ (nepatiesa vai maldinoša informācija, kas izplatīta bez ļaunprātīga nodoma) arī var radīt

---

¹⁶ Kā paredzēts 2020. gada jūnija paziņojumā, Covid-19 uzraudzības programmu Komisijai īstenot palīdz Eiropas Audiovizuālo mediju pakalpojumu regulatoru grupa.

¹⁷ *GDI* pētījumā 2021. gada janvārī un februārī par Franciju, Vāciju, Itāliju un Spāniju ir uzsvērts, ka lielākajai daļai reklāmas tehnoloģiju uzņēmumu nav konkrētas rīcībpolitikas attiecībā uz Covid-19 dezinformācijas saturu vai ka šī rīcībpolitika tiek pārkāpta un turpina finansēt ziņu vietnes, kas publiski atzīmētas kā dezinformācijas izplatītāji. Sk. <https://disinformationindex.org/2021/02/ad-funded-covid-19-conspiracy-sites-a-look-at-the-eu/>. *Avaaz* 2020. gada augustā veiktajā pētījumā norādīts, ka 10 populārāko tīmekļvietņu, kuras izplata maldinošu informāciju par veselību, saturam *Facebook* vietnē bija gandrīz četras reizes vairāk aplēsto skatījumu nekā 10 vadošo veselības iestāžu tīmekļvietņu līdzvērtīgam saturam. Sk. https://secure.avaaz.org/campaign/en/facebook_threat_health/.

būtisku kaitējumu sabiedrībai, ja tā kļūst virāla. Lai arī galvenais mērķis joprojām būs dezinformācija šaurā nozīmē¹⁹, izvērstajā kodeksā parakstītājiem būtu jāapņemas ieviest atbilstošu rīcībpolitiku un veikt samērīgas darbības, lai mazinātu riskus, ko rada maldinoša informācija, ja iespējams būtisks kaitējums sabiedrībai, un lai nodrošinātu pienācīgus vārda brīvības aizsardzības pasākumus. Lietotājiem jābūt tiesīgiem šo informāciju salīdzināt ar autoritatīvu avotu sniegtu informāciju un būt informētiem, ja informācija, ko viņi redz, ir pārbaudāmi nepatiesa. Saskaņā ar to ne visas kodeksa saistības atkarībā no to būtības attiektos uz maldinošu informāciju.

Šajos norādījumos ērtības labad ir izmantots visaptverošais termins “dezinformācija”, lai apzīmētu dažādas risināmās parādības, vienlaikus skaidri atzīstot būtiskās atšķirības starp tām²⁰. Dezinformācija šajā nozīmē ietver dezinformāciju šaurā nozīmē, maldinošu informāciju, kā arī informācijas ietekmēšanas operācijas²¹ un ārvalstu iejaukšanos²² informācijas telpā, t. sk. no ārvalstu dalībnieku puses, kad tiek izmantota tāda manipulācija ar informāciju, kas rada būtisku kaitējumu sabiedrībai.

3.3 Plašāka līdzdalība

Pašreizējā kodeksa parakstītāji ir lielākās tiešsaistes platformas, kas darbojas ES. Tomēr gan iestrādājušos, gan jaunveidojamo platformu plašāka līdzdalība varētu nodrošināt visaptverošāku un saskaņotāku reakciju uz dezinformācijas izplatīšanos. Potenciālie jaunie parakstītāji var būt arī tiešsaistes pakalpojumu sniedzēji, kas izplata informāciju sabiedrībai, piemēram, mazāki sociālie plašsaziņas līdzekļi vai meklēšanas pakalpojumi (piemēram, tirgus dalībnieki, kas piedāvā pakalpojumus valsts vai reģionālā līmenī vai specializētu/tematisku pakalpojumu veidā). Ņemot vērā attiecīgo regulatīvo slogu, arī ziņošanas pienākumus, izvērstajā kodeksā paredzētajās saistībās būtu jāņem vērā parakstītāju pakalpojumu apmērs. Lai gan ļoti lielām tiešsaistes platformām būs jāveic stingri pasākumi, lai saskaņā ar ierosināto DPA novērstu attiecīgos sistēmiskos riskus, pasākumiem, kas piemērojami mazākiem vai jaunveidojamiem pakalpojumiem, nevajadzētu tiem radīt nesamērīgu slogu.

Arī privātas ziņapmaiņas pakalpojumus var ļaunprātīgi izmantot, lai pastiprinātu dezinformāciju un maldinošu informāciju, kā tas tika novērots nesenās vēlēšanu kampaņās un Covid-19 pandēmijas laikā²³. Minēto pakalpojumu sniedzēji varētu būt kodeksa parakstītāji; tie apņemtos veikt šāda veida pakalpojumiem piemērotus īpašus pasākumus, nevājinot šifrēšanu, ko bieži izmanto šāda veida pakalpojumos, un pienācīgi ņemot vērā privātuma aizsardzību un tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi, tostarp saziņu.

---

¹⁸ EDRP maldinoša informācija ir definēta šādi: “Maldinoša informācija ir nepatiess vai maldinošs saturs, kas tiek izplatīts bez kaitīga nodoma, lai gan sekas joprojām var būt kaitīgas, piemēram, ja cilvēki labticīgi dalās ar nepatiesu informāciju ar draugiem un ģimeni.”

¹⁹ EDRP dezinformācija ir definēta šādi: “Dezinformācija ir nepatiess vai maldinošs saturs, kas tiek izplatīts ar nolūku maldināt vai gūt ekonomisku vai politisku labumu un kas var radīt kaitējumu sabiedrībai.”

²⁰ Attiecīgā gadījumā norādījumos ir nošķirtas dažādās apakšskategorijas.

²¹ Atbilstoši definīcijai EDRP “informācijas ietekmēšanas operācija ir vai nu vietējo, vai ārvalstu dalībnieku koordinēti centieni ietekmēt mērķauditoriju, izmantojot dažādus maldinošus līdzekļus, tostarp apspiežot neatkarīgus informācijas avotus un vienlaikus veicot dezinformāciju”.

²² Atbilstoši definīcijai EDRP “ārvalstu iejaukšanās informācijas telpā, ko bieži veic kā daļu no plašākas hibrīdoperācijas, ir ārvalstu dalībnieka vai tā aģentu īstenoti piespiedu un maldinoši centieni neļaut personām brīvi veidot un paust savu politisko gribu”.

²³ “Stop the virus of disinformation”, Apvienoto Nāciju Organizācijas Starpreģionālais noziedzības un tieslietu pētniecības institūts (UNICRI), <http://www.unicri.it/sites/default/files/2020-11/SM%20misuse.pdf>.

Lai palielinātu kodeksa ietekmi uz dezinformācijas demonetizāciju, svarīgi ir plašāk iesaistīt ieinteresētās personas no reklāmas ekosistēmas ārpus kodeksa pašreizējo parakstītāju loka (Eiropas un nacionālās asociācijas no reklāmas nozares). Kodekss īpaši iegūtu, ja iesaistītos lielāks skaits zīmolu (īpaši zīmoli, kuriem ir ievērojami tiešsaistes reklāmas izdevumi), kā arī citi tiešsaistes reklāmas nozares dalībnieki (piemēram, reklāmas apmaiņas nozare, reklāmas tehnoloģiju pakalpojumu sniedzēji, komunikācijas aģentūras) un citi dalībnieki, kas sniedz pakalpojumus, kurus var izmantot dezinformācijas monetizācijai (piemēram, e-maksājumu pakalpojumi, e-komercijas platformas, kolektīvās finansēšanas/ziedošanas sistēmas)²⁴.

Jauno parakstītāju vidū varētu būt arī citas ieinteresētās personas, kurām var būt būtiska ietekme, pateicoties to rīkiem, instrumentiem, risinājumiem vai attiecīgām īpašajām zināšanām, t. sk. faktu pārbaudītāji, organizācijas, kas sniedz vērtējumus saistībā ar dezinformācijas vietnēm vai novērtē dezinformāciju, kā arī tādu tehnoloģisko risinājumu nodrošinātāji, kas var atbalstīt pret dezinformāciju vērsto pasākumus. Šādas organizācijas var būtiski veicināt kodeksa efektīvu īstenošanu un būt tā panākumu atslēga.

3.4 Īpaši pielāgotas saistības

Lai veicinātu plašāku līdzdalību, izvērstajā kodeksā būtu jāiekļauj īpaši pielāgotas saistības, kas atbilst parakstītāju sniegto pakalpojumu daudzveidībai un īpašajai lomai ekosistēmā.

Parakstītājiem būtu jāuzņemas saistības, kas attiecas uz to pakalpojumiem. Lai gan daļība kodeksā un tā saistību uzņemšanās joprojām ir brīvprātīga, lai nodrošinātu kodeksa kā riska mazināšanas instrumenta efektivitāti, parakstītājiem principā nevajadzētu atturēties no tādu saistību uzņemšanās, kas attiecas uz to pakalpojumiem. Ja parakstītāji izvēlas atturēties no tādu konkrētu saistību uzņemšanās, kas attiecas uz to pakalpojumiem, tiem būtu jāsniedz publisks pamatojums ierosinātā DPA 68. apsvēruma nozīmē. Parakstītāji, kas nodrošina rīkus, instrumentus vai risinājumus dezinformācijas apkarošanai, varētu uzņemties atbilstošas saistības un sniegt pārējiem kodeksa parakstītājiem atbalstu ar savām speciālajām zināšanām. Visas šādām organizācijām piemērojamās ziņošanas prasības būtu jāpielāgo to uzdevumam.

3.5 Eiropas Digitālo mediju novērošanas centrs

Lai sniegtu efektīvu ieguldījumu dezinformācijas jautājuma risināšanā, ļoti svarīgi ir saņemt daudzozaru kopienas, arī faktu pārbaudītāju, akadēmisko pētnieku un citu attiecīgo ieinteresēto personu, atbalstu. Lai veicinātu šādas kopienas izveidi un atvieglotu tās darbu, tika izveidots Eiropas Digitālo mediju novērošanas centrs (*EDMO*)²⁵. Sniedzot atbalstu neatkarīgiem pētniekiem un faktu pārbaudītājiem, *EDMO* un tā valstu centri palielinās to spēju atklāt un analizēt dezinformācijas kampaņas. *EDMO* var būt svarīga loma vairāku kodeksa mērķu sasniegšanā. Tāpēc tiek gaidīts, ka kodeksa parakstītāji vajadzības gadījumā sadarbosies ar *EDMO*.

---

²⁴ “How COVID-19 conspiracists and extremists use crowdfunding platforms to fund their activities”, *EUDisinfoLab*, <https://www.disinfo.eu/publications/how-covid-19-conspiracists-and-extremists-use-crowdfunding-platforms-to-fund-their-activities/>.

²⁵ <https://edmo.eu/>.

3.6 Ātrās brīdināšanas sistēma

Kā izklāstīts 2018. gada Rīcības plānā dezinformācijas apkarošanai²⁶, tiešsaistes platformām būtu jāsadarbojas ar ES ātrās brīdināšanas sistēmu, kas savieno visas ES dalībvalstis un attiecīgās ES iestādes, lai iespējotu kopīgu reaģēšanu uz dezinformāciju, veicot informācijas apmaiņu un laikus sniedzot brīdinājumus par dezinformācijas kampaņām. Pamatojoties uz to, izvērstajā kodeksā būtu jāizpēta iespējas šādas sadarbības stiprināšanai, jo īpaši veicinot neformālu informācijas apmaiņu starp parakstītājiem, lai iepazīstinātu ar savu darbu un konstatējumiem, kā arī lai vajadzības gadījumā nodrošinātu ciešas, racionalizētas un saskaņotas saiknes valsts līmenī starp visām dalībvalstīm un parakstītājiem. Tajā būtu jāņem vērā arī iepriekšminētā sadarbība ar *EDMO*.

4 REKLĀMAS IZVIETOŠANAS KONTROLE

Kā izklāstīts iepriekš, galvenais kodeksa panākumu nosacījums ir izlēmīga rīcība dezinformācijas izplatītāju finansiālā vājināšanā. Tāpēc ar izvērstā kodeksa saistībām būtu jāveic detalizētākas un pielāgotākas darbības tādu dezinformācijas risku novēršanai, kas saistīti ar tiešsaistes reklāmas izplatīšanu, paturot prātā ierosinātajā DPA izklāstītās visai tiešsaistes reklāmai (arī politiskajai un “issue-based” jeb kampaņveida reklāmai) piemērojamās reglamentējošas prasības un, ciktāl piemērojams, paziņoto iniciatīvu par politisko reklāmu.

4.1 Dezinformācijas demonetizācija

Kodeksam būtu jāstiprina saistības, kuru mērķis ir finansējuma apturēšana dezinformācijas izplatīšanai parakstītāju pašu pakalpojumos vai trešo personu tīmekļvietnēs²⁷. Lai uzlabotu ar reklāmas izvietojumu saistīto pārredzamību un pārskatatbildību, parakstītājiem, kas piedalās reklāmas izvietojumā, arī reklāmas tehnoloģiju uzņēmumiem²⁸, būtu jānorāda reklāmu izvietojumam izmantotie kritēriji un jāpieņem pasākumi, kas ļauj verificēt reklāmu izvietojuma vietu / paredzēto adresātu, lai izvairītos no reklāmas izvietojuma blakus dezinformējošam saturam vai vietās, par kurām zināms, ka tajās atkārtoti publicē dezinformāciju. Platformām jo īpaši būtu jāapņemas pastiprināt atbilstības prasības un satura pārskatīšanas procesus attiecībā uz satura monetizāciju un reklāmas ieņēmumu sadales programmām to pakalpojumos, lai nepieļautu tādu subjektu dalību, kuri sistemātiski izvietoj saturu, kas atspēkots kā dezinformācija²⁹. Turklāt platformām būtu arī jāapņemas stiprināt attiecīgo rīcībpolitiku un ievērot pienācīgu rūpību, lai izslēgtu tādu tīmekļvietņu dalību reklāmas tīklos vai reklāmas apmaiņā, kas pastāvīgi izplata dezinformējošu saturu.

Saistībām šajā jomā būtu arī jābalstās uz zīmolu drošības rīkiem un jāuzlabo to pieejamība un ieviešana; minētajos zīmolu drošības rīkos būtu jāintegrē informācija un analīze, kuru sniedz faktu pārbaudītāji, pētnieki un citas attiecīgās ieinteresētās personas,

---

²⁶ JOIN (2018) 36 final.

²⁷ Pierādījumi arī liecina, ka ieņēmumi no tiešsaistes reklāmām joprojām ievērojami veicina dezinformācijas tīmekļvietņu monetizāciju, tostarp lielu zīmolu reklāmas, kas nevēlusi izvietotas blakus dezinformējošam saturam. Piemēram, *Global Disinformation Index* aplēsis, ka gadā aptuveni 76 miljonu dolāru reklāmas ieņēmumi plūst uz dezinformācijas vietnēm, kuru mērķauditorija ir Eiropā: <https://disinformationindex.org/2020/03/why-is-ad-tech-giving-millions-to-eu-disinformation-sites/>.

²⁸ Neliels skaits reklāmas tehnoloģiju uzņēmumu jau ir pieņēmuši šādu rīcībpolitiku.

²⁹ Sk., piemēram, *Avaaz* 2020. gada ziņojumu “Why is YouTube Broadcasting Climate Misinformation to Millions?” tīmekļvietnē https://secure.avaaz.org/campaign/en/youtube_climate_misinformation/.

kas sniedz informāciju, piemēram, par dezinformācijas kampaņu avotiem. Izmantojot šādu informāciju un rīkus, zīmolu īpašniekiem un citiem reklāmdevējiem būtu jāapņemas darīt visu iespējamo, lai izvairītos no savas reklāmas izvietošanas blakus dezinformējošam saturam vai vietās, kurās atkārtoti publicē dezinformāciju.

4.2 Sadarbības uzlabošana starp attiecīgajiem dalībniekiem

Lai sasniegtu taustāmus rezultātus, ir vajadzīga dažādu reklāmas ekosistēmas dalībnieku cieša sadarbība. Šajā nolūkā, kā izklāstīts 3.3. iedaļā, būtiska ir plašāka reklāmas ekosistēmas ieinteresēto personu līdzdalība. Izvērstajam kodeksam būtu jānodrošina satvars šādai paplašinātai līdzdalībai, kas stiprina visu attiecīgo dalībnieku sadarbību un vēl vairāk veicina notiekošās starpnozaru iniciatīvas šajā jomā³⁰.

Izvērstā kodeksa ietvaros visiem digitālās reklāmas pirkšanā, pārdošanā un izvietošanā iesaistītajiem dalībniekiem būtu jāapņemas apmainīties ar paraugpraksi un stiprināt sadarbību. Šādai sadarbībai būtu jāveicina informācijas integrācija un plūsma visā reklāmas vērtības ķēdē; īpaši tas attiecas uz informāciju, kas ir būtiska dezinformācijas izplatītāju identificēšanai, pilnībā ievērojot visus attiecīgos datu aizsardzības noteikumus.

Dažādu platformu sadarbība varētu ietvert arī informācijas apmaiņu par katras platformas noraidītām dezinformāciju saturošām reklāmām, lai novērstu to parādīšanos citās platformās, piemēram, izveidojot kopīgu noraidīto reklāmu repozitoriju nolūkā informēt pārējās platformas, kuru pakalpojumi arī var tikt ietekmēti.

Darbības dezinformācijas finansēšanas apturēšanai būtu jāpaplašina, iesaistot tiešsaistes monetizācijas vērtības ķēdē aktīvi darbojošos dalībniekus, piemēram, tiešsaistes e-maksājumu pakalpojumus, e-komercijas platformas un attiecīgās kolektīvās finansēšanas/ziedošanas sistēmas.

4.3 Apņemšanās vērsties pret reklāmu, kas satur dezinformāciju

Saskaņā ar izvērsto kodeksu parakstītājiem būtu jāapņemas izstrādāt piemērotu un pielāgotu reklāmas politiku, kas vērstā pret to reklāmas sistēmu ļaunprātīgu izmantošanu dezinformācijas izplatīšanai³¹. Tiem šī politika būtu jāīsteno konsekventi un efektīvi. Šajā nolūkā parakstītājiem būtu jāsadarbojas ar faktu pārbaudītājiem, lai identificētu reklāmas, kas satur ar faktiem apstiprinātu un atspēkotu dezinformāciju. Lai nodrošinātu konsekventu īstenošanu, parakstītājiem būtu jāapņemas pielāgot savas pašreizējās reklāmas verificācijas un pārskatīšanas sistēmas, lai nodrošinātu, ka to pakalpojumos vai ar to palīdzību izvietotās reklāmas atbilst to reklāmas politikai attiecībā uz

---

³⁰ Globālajā atbildīgu plašsaziņas līdzekļu aliansē, kas darbu sāka 2019. gada jūnijā Pasaules Reklāmdevēju federācijas (WFA) aizgādībā, ir iesaistījušies kodeksa parakstītāji (platformas un reklāmas nozare), kā arī citas svarīgas ieinteresētās personas no visas reklāmas ekosistēmas. Tā izstrādā visai nozarei kopīgas definīcijas un standartus attiecībā uz platformās izvietotā kaitīgā satura iedalījumu kategorijās; tos apstiprina reklāmdevēji, un platformas tos piemēro saviem reklāmas produktiem un zīmolu drošības rīkiem. Konkrēti, alianses mērķis ir noteikumu kopumā iekļaut atsevišķu dezinformācijas un maldinošas informācijas kategoriju. Sk. WFA "Interim Report on Activities related to the EU Code of Practice on Disinformation", 2020. gada septembris, 2. lpp.: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=69683.

³¹ Pierādījumi liecina, ka joprojām eksistē tiešsaistes reklāmas, kas satur faktu pārbaudītāju identificētu un atspēkotu dezinformāciju. Sk. dokumentu "Facebook Approved Ads With Coronavirus Misinformation" tīmekļvietnē <https://www.consumerreports.org/social-media/facebook-approved-ads-with-coronavirus-misinformation/>.

dezinformāciju. Parakstītājiem būtu arī jāapņemas reklāmdevējiem skaidri paskaidrot, kuru reklāmas politikas pārkāpumu dēļ tie noraida vai izņem dezinformāciju saturošas reklāmas vai atspējo reklāmas kontus³².

5 POLITISKĀ REKLĀMA UN KAMPAŅVEIDA REKLĀMA

“Politiskajai reklāmai” un “kampaņveida reklāmai”³³ ir būtiska nozīme politisko kampaņu un sabiedrisko diskusiju veidošanā par svarīgiem sociālajiem jautājumiem. Šādam apmaksātam tiešsaistes saturam var būt izšķiroša nozīme sabiedriskās domas veidošanā un vēlēšanu rezultātu ietekmēšanā. Vēlēšanu organizēšanu Eiropas Savienībā lielā mērā reglamentē dalībvalstu līmenī, un dažādi attiecīgie noteikumi ietekmē politisko reklāmu, tostarp tās pārredzamību. Komisija EDRP paziņoja par tiesību aktiem, kuru mērķis ir stiprināt politiskās reklāmas pārredzamību. Lai nodrošinātu pienācīgu pārredzamības un pārskatatbildības līmeni šajā jomā, kodeksa saistības ir jāturpina stiprināt, lai atbalstītu plašāku tiesisko regulējumu.

Pārskatot kodeksu šajā jomā, būs jāņem vērā gaidāmais Komisijas tiesību akta priekšlikums par sponsorētā politiskā satura pārredzamību un attiecīgie ierosinātā DPA noteikumi. Izvērstais kodekss kalpos kā svarīgs instruments, kas vajadzīgs, lai panāktu jūtamu progresu pašreizējā tiesiskā regulējuma atbalstam, kā arī pavērtu ceļu spēcīgākiem tiesību aktiem un īstenotu jauno tiesisko regulējumu, tiklīdz tas stāsies spēkā, un lai izstrādātu nozares virzītus risinājumus tā īstenošanas atbalstam un pastāvīga progresa panākšanai šajā jomā.

Lai konsekventi un efektīvi piemērotu saistības, ir vajadzīga parakstītāju kopīga izpratne par “politisko reklāmu” un “kampaņveida reklāmu”, kurā pienācīgi ņemti vērā spēkā esošie piemērojamo valstu tiesiskie regulējumi. Parakstītājiem būtu jāpārlicinās, ka tie atbilst piemērojamo tiesību aktu prasībām un saskaņo savu praksi ar gaidāmajiem tiesību aktiem par sponsorētā politiskā satura pārredzamību.

5.1 Efektīva politisko un kampaņveida reklāmu marķēšana

Kodeksā būtu jāiekļauj izvērstas saistības, kas nodrošina gan politisko, gan kampaņveida reklāmu pārredzamību un publiskošanu, ņemot vērā attiecīgos ierosinātā DPA noteikumus³⁴, gaidāmo likumdošanas iniciatīvu par politiskās reklāmas pārredzamību un neskarot spēkā esošo tiesisko regulējumu. Šīm reklāmām jābūt skaidri un efektīvi marķētām un atšķiramām kā apmaksātam saturam, un lietotājiem būtu jāspēj saprast, ka attēlotais saturs ietver reklāmu, kas attiecas uz politiskiem vai sociāliem jautājumiem. Izvērstajā kodeksā varētu iekļaut vienotu kritēriju un piemēru kopumu attiecībā uz politisko un kampaņveida reklāmu apzīmēšanu un marķēšanu. Vajadzības gadījumā parakstītājiem būtu jāizmanto attiecīgie pētījumi, lai uzlabotu marķējuma efektivitāti

---

³² Kā norādījusi Komisija, platformu rīcībpolitiku mērķi ir dažādi, un daži no tiem nav īpaši pielāgoti dezinformācijas apkarošanai, piemēram, neapstiprināti komerciāli apgalvojumi, maldinoša uzņēmējdarbības prakse. Sk. SWD (2020) 180 final.

³³ Lai gan pašlaik kodeksā nav vienotas kampaņveida reklāmas definīcijas, šķiet, ka pastāv vienprātība par to, ka kampaņveida reklāmas ir reklāmas, kas ietver sponsorētu saturu par sociāliem jautājumiem vai kas attiecas uz vispārējas nozīmes diskusijām, kuras var ietekmēt publisko diskursu. Šādu jautājumu piemēri ir klimata pārmaiņas, vides jautājumi, imigrācija un Covid-19.

³⁴ Konkrēti, 24. pants.

lietotāju informēšanā³⁵. Kodeksā būtu jāiekļauj saistības, kuru mērķis ir nodrošināt, ka politisko vai kampaņveida reklāmu marķējums saglabājas, kad lietotāji ar tām dalās kā ar “organisko” saturu³⁶, lai tās varētu skaidri atpazīt kā reklāmas.

5.2 Verifikācijas un pārredzamības saistības attiecībā uz politiskajām un kampaņveida reklāmām

Parakstītājiem, kas izvieto politiskas un kampaņveida reklāmas, būtu jānodrošina, ka reklāmdevēja identitāte ir redzama lietotājiem, kā arī jāpilda īpaša apņemšanās, kas nosaka pārredzamības pienākumus saskaņā ar ierosinātā DPA prasībām³⁷.

Parakstītājiem būtu arī jāveic piemērotas darbības, lai, izmantojot efektīvas identitātes verifikācijas un autorizācijas sistēmas, nodrošinātu, ka ir izpildīti visi nepieciešamie nosacījumi, pirms atļaut izvietot šāda veida reklāmas.

5.3 Pārredzamība ziņapmaiņas platformās

Pārskatītajā prakses kodeksā būtu jāiekļauj jaunas, pielāgotas saistības attiecībā uz ziņapmaiņas platformu izmantošanu politisku un kampaņveida reklāmu izplatīšanai, pilnībā ievērojot Vispārīgo datu aizsardzības regulu (VDAR) un ES prasības attiecībā uz privātumu elektronisko sakaru pakalpojumos. Iepriekšminētā prasība par to, ka sponsorēts politisks saturs, ar ko dalās lietotāji, jāturpina marķēt kā apmaksāts saturs, būtu, cik vien iespējams, jāpiemēro arī sponsorētam politiskam saturam, ar ko dalās ziņapmaiņas platformās. Šajā nolūkā parakstītājiem būtu jāizstrādā risinājumi, kas ir saderīgi ar šifrēšanas tehnoloģiju, kuru bieži izmanto ziņapmaiņas platformās, nevājinot minēto šifrēšanu.

5.4 Politiskās reklāmas mērķauditorijas noteikšana

Konkrētas mērķauditorijas noteikšana politiskajai reklāmai var radīt dažādas bažas. Tā rada neskaidrības saistībā ar datu aizsardzības noteikumu ievērošanu, jo konkrētas mērķauditorijas noteikšana balstās uz persondatiem un dažkārt ietver sarežģītus psiholoģiskās profilēšanas paņēmienus³⁸. Tā var ietekmēt arī vēlētāju tiesības saņemt informāciju, jo konkrētas mērķauditorijas noteikšana ļauj politiskās reklāmas reklāmdevējiem nosūtīt pielāgotus ziņojumus mērķauditorijai, savukārt citām auditorijām šī informācija var tikt liegta. Konkrētas mērķauditorijas noteikšana apgrūtina faktu pārbaudi vai šādu reklāmu rūpīgu pārbaudi, un indivīdiem ir grūti aizstāvēt savas tiesības, arī attiecībā uz datu aizsardzību. Tas savukārt var palielināt politiskās polarizācijas risku³⁹.

---

³⁵ Dobber et al., “Effectiveness of online political ad disclosure labels: empirical findings”, 2021. gada marts, sk. tīmekļvietnē: https://www.uva-icds.net/wp-content/uploads/2021/03/Summary-transparency-disclosures-experiment_update.pdf.

³⁶ “Organiskais” saturs ir bezmaksas saturs, ar ko lietotāji savstarpēji dalās, nemaksājot par to. Tas attiecas arī uz situācijām, kad lietotāji savstarpēji dalās ar sponsorētu saturu, kas tad kļūst par “organisko” saturu.

³⁷ DPA priekšlikuma 30. pants.

³⁸ Īpašie pārredzamības pienākumi ir iekļauti DPA priekšlikumā, kā arī Digitālo tirgu tiesību akta priekšlikumā.

³⁹ Sk., piemēram, Papakyriakopoulos et al., “Social media and microtargeting: Political data processing and the consequences for Germany”, *Big Data & Society*, 2018. gada novembris, doi 10.1177/2053951718811844, vai Lewandowsky et al., “Understanding the influence of online technologies

Izvērstajam kodeksam būtu jāpalīdz ierobežot vai novērst riskus, kas saistīti ar konkrētas mērķauditorijas noteikšanu politiskajai un/vai kampaņveida reklāmai. Šajā saistībā būtu jānodrošina pilnīga atbilstība VDAR un citiem attiecīgajiem tiesību aktiem, jo īpaši, vajadzības gadījumā iegūstot derīgu piekrišanu⁴⁰. Būtu jāatvieglo piekļuve informācijai, lai kompetentās iestādes varētu pildīt savu uzraudzības un izpildes funkciju.

Parakstītājiem jāapņemas nodrošināt, ka iedzīvotāji ir skaidri informēti par to, kad viņi tiek uzrunāti atsevišķi, un ka viņiem tiek sniegta jēgpilna informācija par kritērijiem un datiem, kas izmantoti šim nolūkam. Tiem būtu jāievieš stingri saistītie pārredzamības pasākumi, piemēram, jāizveido īpašas reklāmas bibliotēkas ar meklēšanas iespējām, kurās būtu iekļautas visas konkrētai mērķauditorijai adresētās reklāmas, kas paredzētas noteiktām lietotāju grupām⁴¹, kopā ar informāciju par mērķauditorijas noteikšanas un reklāmas rādīšanas kritērijiem.

5.5 Uzlaboti reklāmu repozitoriji un lietojumprogrammas saskarņu (API) izmantošanas iespēju minimums

Izvērstajam kodeksam būtu jānodrošina, ka parakstītāji (platformas) apņemas uzlabot politisko reklāmu repozitorijos iekļautās informācijas pilnīgumu un kvalitāti, lai tie faktiski ietvertu visu sponsorēto politisko saturu. Šiem repozitorijiem būtu jāsniedz aktuāla, regulāri atjaunināta informācija par to politisko reklāmu apjomu un budžetu, ko izvietoj politiskās reklāmas reklāmdevēji dalībvalstīs, par katras reklāmas tiešsaistes rādījumu skaitu un par reklāmdevēja izmantotajiem mērķauditorijas noteikšanas kritērijiem, ņemot vērā attiecīgos noteikumus ierosinātajā DPA un gaidāmajā tiesību akta priekšlikumā par politisko reklāmu⁴².

Dažas platformas ir izstrādājušas lietojumprogrammas saskarnes (API) vai citas saskarnes, kas ļauj lietotājiem un pētniekiem veikt pielāgotu meklēšanu savos politisko reklāmu repozitorijos. Tomēr šo API izmantošanas iespējas ir ļoti ierobežotas. Izvērstajam kodeksam būtu jānodrošina, ka platformu politisko reklāmu repozitorijiem paredzētās API ietver izmantošanas iespēju minimumu, kā arī meklēšanas kritēriju minimumu, kas ļauj lietotājiem un pētniekiem veikt pielāgotu meklēšanu, lai izgūtu reāllaika datus standarta formātos un atvieglotu dažādu platformu salīdzināšanu, izpēti un uzraudzību. Ja tiek izveidoti kampaņveida reklāmu repozitoriji, tiem vajadzētu būt salīdzināmām API izmantošanas iespējām un meklēšanas iespējām. Saistībām būtu arī jānodrošina plaša piekļuve API un tas, ka API izmantošanas iespējas tiek regulāri atjauninātas, lai apmierinātu pētnieku vajadzības.

6 PAKALPOJUMU INTEGRITĀTE

Izvērstajam kodeksam būtu jānodrošina tas, ka plaši tiek aptverti pašreizējie un nākotnē iespējamie manipulatīvas rīcības veidi, ko izmanto dezinformācijas izplatīšanai. Tajā būtu jāņem vērā dezinformācijas izplatīšanas mainīgais raksturs un plašākie riski,

---

on political behaviour and decision-making”, EUR 30422 EN, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga.

⁴⁰ Sīkākus norādījumus sk. Eiropas Datu aizsardzības kolēģijas Pamatnostādnēs [Nr. 05/2020 par piekrišanu saskaņā ar Regulu 2016/679](#) un Pamatnostādnēs [Nr. 08/2020 par vēršanos pie sociālo mediju lietotājiem](#) (sniegti piemēri par to, kad konkrētai mērķauditorijai adresētai reklāmai ir vajadzīga piekrišana).

⁴¹ Piemēram, reklāmas bibliotēkas, ja tās ir nodrošinātas ar nepieciešamajiem datiem, var izmantot, lai verificētu politisko vēstījumu vienlaicīgu tiešsaistes rādījumu skaitu.

⁴² Sk. DPA priekšlikuma 30. pantu.

piemēram, tas, ka dezinformācijas kampaņas var būt daļa no hibrīddraudiem drošībai, īpaši apvienojumā ar kiberuzbrukumiem⁴³. Tajā būtu jāiekļauj pielāgotas saistības nolūkā novērst vājās vietas un nodrošināt pārredzamību un pārskatatbildību attiecībā uz darbībām, kuras parakstītāji veic, lai ierobežotu manipulatīvu rīcību, kas saskaņā ar to attiecīgajiem pakalpojumu sniegšanas noteikumiem parakstītāju pakalpojumos nav atļauta, arī ņemot vērā gaidāmās regulatīvās prasības, kas izklāstītas ierosinātajā DPA⁴⁴.

6.1 Vienota izpratne par nepieļaujamu manipulatīvu rīcību

Lai nodrošinātu konsekventu pieeju, izvērstajam kodeksam būtu jānodrošina, ka, neskarot spēkā esošos ES un valstu tiesību aktus, parakstītāji vienojas par dažādās pakalpojumu jomās vienotu izpratni par manipulatīvu rīcību, kas nav atļauta to pakalpojumos, tostarp par “neautentisku rīcību”. Šai izpratnei vajadzētu būt pietiekami plašai, lai aptvertu visu veidu rīcību, ar kuras palīdzību ļaunprātīgi subjekti var mēģināt manipulēt ar pakalpojumiem. Šajā nolūkā parakstītājiem būtu jā sagatavo visaptverošs saraksts ar manipulatīvām taktikām, paņēmieniem un procedūrām (TPP), kas to pakalpojumu jomā veido nepieļaujamu neautentisku rīcību. Identificētajiem paņēmieniem vajadzētu būt pietiekami definētiem, lai būtu iespējams salīdzināt nepieļaujamas rīcības izplatību dažādās platformās, kā arī tās apkarošanas darbību efektivitāti. Vienotajai izpratnei būtu jānodrošina koplietojama leksika parakstītājiem, regulatoriem, pilsoniskajai sabiedrībai un pārējām ieinteresētajām personām, lai varētu apspriest ar dezinformāciju tiešaistē un manipulācijām saistītās problēmas gan prakses kodeksa kontekstā, gan citos forumos, piemēram, ES ātrās brīdināšanas sistēmā un vēlēšanu sadarbības tīklā, un lai gatavotos ierosinātā DPA piemērošanai. Šajā darbā būtu jāņem vērā ar TPP saistītās situācijas straujā mainība un, izstrādājot terminoloģiju un definīcijas, jāatspoguļo šīs iespējamās izmaiņas.

6.2 Izvērstas saistības ierobežot nepieļaujamu manipulatīvu rīcību

Izvērstajā kodeksā būtu jānosaka jaunas saistības nepieļaujamas manipulatīvas rīcības jomā, aptverot visu veidu manipulatīvus paņēmienus un pieprasot iedarbīgus pretpasākumus. Saistībās būtu jānosaka, ka parakstītājiem jāvēršas pret jauniem manipulatīviem paņēmieniem, piemēram, uzlaušanas un informācijas noplūdes operācijām, kontu pārņemšanu, neautentisku grupu izveidi, nelikumīgu uzdošanos par citu personu, dziļviltošanu, viltus iesaistes pirkšanu un ietekmes veidotāju nepārredzamu iesaistīšanos. Turklāt saistībās būtu jāparedz, ka parakstītāji ne tikai publicē attiecīgo rīcībpolitiku, bet arī nosaka pamatelementus, mērķus un kritērijus pasākumiem, ko izmanto, lai novērstu nepieļaujamu manipulatīvu rīcību. Izvērstajā kodeksā būtu jāņem vērā pārredzamības pienākumi attiecībā uz MI sistēmām, kas rada saturu vai manipulē ar to, un saraksts ar manipulatīvām praksēm, kas aizliegtas atbilstoši Mākslīgā intelekta akta priekšlikumam⁴⁵.

6.3 Saistību pielāgošana, sadarbība un pārredzamība

Lai nodrošinātu izvērstā kodeksa pastāvīgu atbilstību un piemērotību, būtu jāizveido mehānisms, ar kura palīdzību kodeksa saistības laika gaitā varētu pielāgot, pamatojoties uz jaunākajiem pierādījumiem par ļaunprātīgu subjektu rīcību un TPP.

---

⁴³ Kopīgs paziņojums “Noturības un spēju palielināšana cīņā ar hibrīddraudiem” (JOIN (2018) 16 final).

⁴⁴ DPA priekšlikuma 26. panta 1. punkta c) apakšpunktā “tīša manipulēšana” ar pakalpojumiem ir identificēta kā sistēmisks risks, pret kuru ļoti lielām platformām ir jāveic risku mazināšanas pasākumi.

⁴⁵ COM (2021) 206 final.

Parakstītājiem būtu jāapņemas izveidot kanālus informācijas apmaiņai starp savām attiecīgajām vienībām, kas nodarbojas ar uzticamības, kiberdrošības un drošuma jautājumiem. Šiem apmaiņas kanāliem būtu jāveicina tas, ka proaktīvi tiek kopīgota informācija par ietekmes operācijām un ārvalstu iejaukšanos informācijas telpā parakstītāju nodrošinātajos pakalpojumos, lai tādējādi novērstu šādu kampaņu atkalparādīšanos citās platformās. Rezultāti un gūtā pieredze būtu jāiekļauj parakstītāju ikgadējos uzraudzības ziņojumos, jāapspriež pastāvīgajā darba grupā⁴⁶ un regulāri jādara pieejami vienotos datu formātos⁴⁷.

Saistības nodrošina, ka visas rīcībpolitikas un visi pasākumi tiek nepārprotami darīti zināmi lietotājiem, šādā nolūkā iesaistot arī pārredzamības centru⁴⁸. Parakstītājiem būtu arī jāapņemas nodrošināt, ka attiecībā uz visām darbībām, kas vērstas pret nepieļaujamu manipulatīvu rīcību, ir pieejama iekšēja sūdzību izskatīšanas sistēma, ņemot vērā attiecīgos ierosinātā DPA noteikumus⁴⁹.

7 PLAŠĀKU IESPĒJU NODROŠINĀŠANA LIETOTĀJIEM

Lai ierobežotu dezinformācijas ietekmi, ir svarīgi nodrošināt lietotājiem plašākas iespējas. Labāka izpratne par tiešsaistes pakalpojumu darbību, kā arī rīki, kas veicina atbildīgāku rīcību tiešsaistē vai ļauj lietotājiem atklāt nepatiesu un/vai maldinošu saturu un ziņot par to, var krasi ierobežot dezinformācijas izplatīšanos. Kodeksa saistības šajā jomā būtu jāizvērs, lai aptvertu plašu pakalpojumu klāstu, tostarp paredzot, piemēram, ziņapmaiņas pakalpojumiem individuāli pielāgotas saistības. Būtu jāparedz arī mehānismi, kas ļauj pārsūdzēt darbības, kuras parakstītāji veikuši, reaģējot uz lietotāju ziņojumiem. Parakstītājiem būtu arī īpaši jāņem vērā tas, ka bērni var būt sevišķi neaizsargāti pret dezinformāciju.

7.1 Saistības īstenot pasākumus medijpratības uzlabošanai

Vairāki parakstītāji ir centušies uzlabot medijpratību, piedāvājot lietotājiem attiecīgus rīkus. Saskaņā ar izvērsto kodeksu parakstītājiem būtu jāapņemas turpināt šos centienus un jo īpaši ciešāk iesaistīt medijpratības kopienu rīku izstrādē un īstenošanā un medijpratības kampaņu novērtēšanā saistībā ar parakstītāju pakalpojumiem, tostarp nolūkā nodrošināt bērnu aizsardzību. Lai izmantotu attiecīgās sinerģijas, šos centienus varētu arī saskaņot ar Komisijas iniciatīvām medijpratības jomā⁵⁰, tostarp ar jauno Digitālās izglītības rīcības plānu (2021–2027)⁵¹. Šajā nolūkā Komisijas Medijpratības ekspertu grupa⁵² un EDMO var sniegt atbalstu pastāvīga diskusiju satvara izveidei.

---

⁴⁶ Informāciju par pastāvīgo darba grupu sk. 9.2.3. iedaļā.

⁴⁷ Būtu jāņem vērā arī AMITT (*Adversarial Misinformation and Influence Tactics and Techniques*) satvars: <https://cogsec-collab.org/>.

⁴⁸ Informāciju par pārredzamības centru sk. 9.2.2. iedaļā.

⁴⁹ Jo īpaši 17. pantu, kas jau piemērojams lēmumiem, kuri nav savietojami ar pakalpojumu sniedzēju noteikumiem, tostarp lēmumiem izņemt attiecīgu saturu vai liegt piekļuvi tam, lēmumiem pilnīgi vai daļēji apturēt vai izbeigt pakalpojuma sniegšanu saņēmējam vai lēmumiem apturēt vai izbeigt pakalpojuma saņēmēja konta darbību.

⁵⁰ Sk. jo īpaši darbības, kas izklāstītas Eiropas Demokrātijas rīcības plānā (COM(2020) 790 final) un Plašsaziņas līdzekļu un audiovizuālās jomas rīcības plānā (COM(2020) 784 final).

⁵¹ Digitālās izglītības rīcības plānā (COM(2020) 624 final) ir ierosināts izstrādāt vadlīnijas skolotājiem un pedagogiem dezinformācijas apkarošanai un digitālās pratības veicināšanai ar izglītības un apmācības palīdzību.

⁵² <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/media-literacy>.

7.2 Droša dizaina saistības

Tiešsaistes pakalpojumu dizains un arhitektūra būtiski ietekmē lietotāju rīcību⁵³. Tāpēc parakstītājiem būtu jāapņemas novērtēt savu sistēmu radītos riskus un izstrādāt pakalpojumu arhitektūru tā, lai līdz minimumam samazinātu riskus, kas saistīti⁵⁴ ar dezinformācijas izplatīšanu un pastiprināšanu⁵⁵. Šādā nolūkā varētu veikt arī sistēmu arhitektūras iepriekšēju testēšanu. Parakstītājiem būtu arī jāiegulda pētniecībā un jāizstrādā produktu funkcijas un dizains, kas veicina lietotāju kritisko domāšanu, kā arī parakstītāju sniegto pakalpojumu atbildīgu un drošu izmantošanu.

Tiešsaistes platformas varētu arī sadarboties ar tehnoloģisko risinājumu nodrošinātājiem, lai savos pakalpojumos integrētu risinājumus, kas ļauj pārbaudīt digitālā satura autentiskumu vai precizitāti vai identificēt tā izcelsmi vai avotu⁵⁶.

MI iespējotu tiešsaistes sistēmu nodrošinātājiem būtu jāņem vērā arī attiecīgie noteikumi, kas ietverti Mākslīgā intelekta akta priekšlikumā.

7.3 Rekomendāciju sistēmu pārskatbildība

Rekomendāciju sistēmas, nosakot informācijas piedāvāšanas secību, būtiski ietekmē to, kādai informācijai lietotāji faktiski piekļūst. Ir ļoti svarīgi, lai parakstītāji saskaņā ar izvēsto kodeksu apņemtos nodrošināt pārredzamību par kritērijiem, ko rekomendāciju sistēmas izmanto informācijas prioritātes došanai vai prioritātes atcelšanai, un dot lietotājiem iespēju pielāgot klasificēšanas algoritmus. Tas viss būtu jādara, pienācīgi ņemot vērā plašsaziņas līdzekļu brīvības principu un prasības, kas noteiktas attiecīgajos DPA priekšlikuma noteikumos⁵⁷.

Saistībās būtu jāietver arī konkrēti pasākumi, kuri ļautu mazināt riskus, ko rada rekomendāciju sistēmas, kuras veicina dezinformācijas virālu izplatīšanos, piemēram, pasākumi, kas paredz izslēgt no ieteiktā satura nepatiesu un/vai maldinošu informāciju, kuru ir atspēkojuši neatkarīgi faktu pārbaudītāji, kā arī tīmekļvietnes un subjektus, kas pastāvīgi izplata dezinformāciju.

---

⁵³ Sk., piemēram, *Lewandowsky et al.* "Understanding the influence of online technologies on political behaviour and decision-making", EUR 30422 EN, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2020. gads.

⁵⁴ Sk. DPA priekšlikuma 26. panta 1. punkta c) apakšpunktu par saistītā riska novērtējumu.

⁵⁵ Vienkārša tehniska iejaukšanās (piemēram, uznirstoši ziņojumi, kuros jautāts, vai lietotāji patiešām vēlas kopīgot hipersaites, kuras paši nav aplūkojuši) var mudināt lietotājus pārbaudīt saturu pirms tā izplatīšanas un tādējādi palīdzēt ierobežot to, ka labticīgi lietotāji izplata nepatiesu un/vai maldinošu informāciju. Piemēri: *Twitter* ieviestā uzvedne "Check it out before you Tweet it" ("Pārbaudi, pirms tvīto!"): <https://help.twitter.com/en/using-twitter/how-to-retweet>; *YouTube* faktu pārbaudes informācijas paneli: <https://support.google.com/youtube/answer/9229632?hl=en>; *Facebook* uznirstošais paziņojums, kas tiek rādīts pirms faktu pārbaudītāja atspēkota satura kopīgošanas: <https://www.facebook.com/journalismproject/programs/third-party-fact-checking/faqs>; *TikTok* rīks "Know your Facts" ("Ziniet faktus"): <https://newsroom.tiktok.com/en-gb/taking-action-against-covid-19-vaccine-misinformation>.

⁵⁶ Norādījumu 3.3. sadaļā ieinteresētās personas, kas ar saviem rīkiem, instrumentiem vai risinājumiem var sniegt ieguldījumu dezinformācijas apkarošanā, tiek aicinātas kļūt par jauniem kodeksa parakstītājiem.

⁵⁷ Jo īpaši 26., 27. un 29. pantā.

7.4 Uzticamas sabiedrību interesējošas informācijas pamanāmība

Covid-19 pandēmija ir parādījusi, cik svarīgi, jo sevišķi krīzes laikā, ir popularizēt sabiedrību interesējošu informāciju, kas ir uzticama, piemēram, veselības iestāžu sniegto informāciju par slimības profilakses pasākumiem vai vakcīnu drošumu⁵⁸. Parakstītāji ir īstenojuši dažādus risinājumus, kuru mērķis ir lietotājiem sniegt šādu informāciju un uzlabot tās pamanāmību un pieejamību. Pamatojoties uz šo pieredzi, izvērstā kodeksa parakstītājiem būtu jāapņemas pilnveidot un piemērot īpašus rīkus (piemēram, informācijas paneļus, reklāmkarogus, uznirstošos logus, kartes un uzvednes), kuri dod prioritāti autoritatīviem avotiem, kas informē par tēmām, kurām pievērsta īpaša sabiedrības un sociālā interese, vai krīzes situācijām, un vedina lietotājus uz šiem avotiem.

Lai padziļinātu spēkā esošajā kodeksā paustās saistības⁵⁹ dot prioritāti būtiskam, autentiskam un autoritatīvam saturam, parakstītājiem būtu arī jāapņemas publicēt informāciju, kurā izklāstīta metodika, ko šajā ziņā izmanto parakstītāju rekomendāciju sistēmas. Šī informācija būtu jādara pieejama pārredzamības centrā. Kodeksa parakstītājiem būtu jāapsver iespēja nodrošināt, ka šo informāciju var verificēt trešās personas vai ar neatkarīgas revīzijas palīdzību, ņemot vērā arī attiecīgos DPA priekšlikuma noteikumus.

7.5 Lietotāju brīdināšana, ja tie mijiedarbojas vai ir mijiedarbojušies ar nepatiesu vai maldinošu saturu

Lai ierobežotu dezinformāciju, ļoti svarīgi ir atspēkot nepatiesu un/vai maldinošu informāciju⁶⁰. Vairāki parakstītāji ir iedibinājuši sadarbību ar neatkarīgiem faktu pārbaudītājiem un/vai izveidojuši iekšējas moderatoru vienības, kas marķē nepatiesu vai maldinošu saturu. Tomēr kodeksā patlaban nav ietvertas attiecīgas saistības. Tādējādi, papildinot jaunās saistības nodrošināt faktu pārbaudes konsekventu piemērošanu, kā izklāstīts 8.3. iedaļā, parakstītājiem būtu jāapņemas visās ES valodās, kurās tiek sniegti to pakalpojumi, nodrošināt sistēmas, kuras regulāri un konsekventi marķē saturu, kas identificēts kā nepatiess vai maldinošs, un mērķtiecīgi brīdina lietotājus, ja tie ir mijiedarbojušies ar šādu saturu. Parakstītājiem būtu jāapņemas informēt lietotājus par to, kāpēc konkrēts saturs vai konti ir marķēti, to statuss ir pazemināts vai tie ir kā citādi ietekmēti veikto pasākumu rezultātā, kā arī sniegt šādas rīcības pamatojumu. Parakstītājiem būtu jāapņemas marķēšanas un brīdināšanas sistēmas izstrādāt saskaņā ar jaunākajām zinātnes liecībām par to, kā maksimāli palielināt šādas iejaukšanās ietekmi, jo īpaši nodrošinot, ka to dizains piesaista lietotāju uzmanību⁶¹.

7.6 Funkcionalitāte signalizēšanai par kaitīgu nepatiesu informāciju

Lai gan daži parakstītāji jau nodrošina lietotājiem īpašu funkcionalitāti signalizēšanai par nepatiesu un/vai maldinošu informāciju, šīs funkcijas vēl nav pieejamas visos pakalpojumos. Izvērstajā kodeksā būtu jāiekļauj īpašas saistības, kas attiecīgajiem

---

⁵⁸ Covid-19 uzraudzības ziņojumos sniegti dati par informācijas paneļu un reklāmkarogu, kuri sniedz šādu informāciju, skatījumiem vai klikšķu skaitu: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/reports-march-actions-fighting-covid-19-disinformation-monitoring-programme>.

⁵⁹ Sk. Prakses kodeksā dezinformācijas jomā ietverto saistību 8. punktu.

⁶⁰ "The Debunking Handbook 2020": <https://sks.to/db2020>.

⁶¹ Optimizēt var, piemēram, iejaukšanās rīka vizuālo dizainu, iejaukšanās laiku vai grafisko attēlojumu.

parakstītājiem liek savos pakalpojumos piedāvāt lietotājdraudzīgas un efektīvas procedūras, kuras lietotājiem ļauj signalizēt par dezinformāciju, kas var kaitēt sabiedrībai kopumā vai atsevišķām personām. Šai funkcionalitātei būtu jāatbalsta arī marķēšanas sistēmas un mehānismi, kas palīdz identificēt tāda nepatiesu informāciju ietveroša satura atkalparādīšanos, kas citās valodās vai citos pakalpojumos jau ir marķēts kā nepatiess, vienlaikus pilnībā ievērojot vārda brīvību. Saistībās būtu jānorāda, ka funkcionalitāte pienācīgi jāaizsargā pret ļaunprātīgu izmantošanu (t. i., masveida signalizēšanas taktiku, kuras mērķis ir apklusināt citas balsis) un jādara pieejama visās ES dalībvalstu valodās, kurās tiek sniegti parakstītāju pakalpojumi. Kad parakstītāji veic darbības, kas attiecas uz saturu, par kuru signalizēts, tiem būtu jāievēro vārda brīvība un jārīkojas samērīgi. Pasākumi šajā jomā varētu ietvert pārredzamas faktu pārbaudes procedūras piemērošanu saturam, par kuru signalizēts, un turpmākas darbības, piemēram, satura marķēšanu attiecīgā gadījumā. Parakstītājiem būtu jāapņemas sniegt lietotājiem turpmāku informāciju par paziņoto saturu, piemēram, norādīt, vai saturs ir pārskatīts, un tādā gadījumā informēt par novērtēšanas rezultātiem un visām darbībām, kas veiktas attiecībā uz saturu. Arī lietotāji, kuru saturam vai kontiem ir piemēroti šādi pasākumi, būtu jāinformē, izskaidrojot veikto darbību iemeslus un darot tiem pieejamu atbilstošu un pārredzamu mehānismu piemēroto pasākumu pārsūdzībai un attiecīgas kompensācijas pieprasīšanai.

7.7 Rādītāju pieejamība informētai naviģēšanai tiešsaistē

Izvērstā kodeksa mērķis nav izvērtēt redakcionālā satura patiesumu. Tomēr tiešsaistē pieejamās informācijas pārpilnībā lietotājiem ir grūti izšķirties, kurus informācijas avotus skatīt un kuriem uzticēties. Uzticamības rādītāji, kas vērsti uz avota integritāti un ko izstrādājušas neatkarīgas trešās personas sadarbībā ar ziņu plašsaziņas līdzekļiem, tostarp žurnālistu apvienībām un plašsaziņas līdzekļu brīvības organizācijām, kā arī faktu pārbaudītājiem, var palīdzēt lietotājiem izdarīt apzinātu izvēli⁶².

Parakstītāji varētu atvieglot piekļuvi šādiem rādītājiem, savos pakalpojumos dodot lietotājiem iespēju izvēlēties šos rādītājus izmantot. Šādā gadījumā izvērstajam kodeksam būtu jānodrošina, ka parakstītāji gādā par šādu trešo personu rādītāju, tostarp to metodikas, pārredzamību.

Šādi uzticamības rādītāji būtu jāievieš pilnīgā atbilstībā plašsaziņas līdzekļu brīvības un plurālisma principiem. Tālab lēmums par šādu rīku izmantošanu būtu jāatstāj lietotāju ziņā⁶³.

7.8 Pasākumi dezinformācijas ierobežošanai ziņapmaiņas lietotnēs

Papildus jaunākajām iniciatīvām, kas izstrādātas sadarbībā ar faktu pārbaudītājiem⁶⁴, parakstītājiem, kuri nodrošina privātas ziņapmaiņas lietotnes, būtu jātestē un jāievieš tehniskas funkcijas, kas lietotājiem palīdz atklāt ar šādu pakalpojumu starpniecību

---

⁶² Šādu rādītāju piemēri var būt Globālais dezinformācijas indekss (GDI), Žurnālistikas uzticamības iniciatīva (*JTI*) vai organizācija "Trust Project", kā arī pakalpojums "Newsguard".

⁶³ Lietotājiem vajadzētu būt pieejamiem informācijas avotu uzticamības novērtēšanas rīkiem, piemēram, tā dēvētajām uzticamības zīmēm, ko lietotāji varētu izmantot, ja vēlētos. Lietotājiem varētu arī dot iespēju izvēlēties, ka automatizētajās sistēmās, kuras atlasa un klasificē saturu, kas parādās lietotāja barotnē, tiktu ievadīti signāli par plašsaziņas līdzekļu avotu uzticamību.

⁶⁴ Faktu pārbaudes organizācijas, ko atbalsta daži ziņapmaiņas lietotņu nodrošinātāji, dod ziņapmaiņas lietotņu lietotājiem iespēju izvēlēties, ka ziņām, ko tie saņem pa šādiem privātiem kanāliem, tiek veikta faktu pārbaude: <https://faq.whatsapp.com/general/ifcn-fact-checking-organizations-on-whatsapp/?lang=en>.

izplatītu dezinformāciju. Šādiem risinājumiem vajadzētu būt saderīgiem ar šo pakalpojumu būtību un jo īpaši ar tiesībām uz privātu saziņu, nekādā ziņā nevājinot šifrēšanu. Šādas funkcijas, piemēram, varētu palīdzēt lietotājiem pārbaudīt, vai konkrētajam saturam, ko viņi saņem, ir veikta faktu pārbaude, kurā tas atzīts par nepatiesu. To varētu panākt, piemēram, izmantojot risinājumus, kas parāda faktu pārbaudes marķējumus, kad sociālo plašsaziņas līdzekļu saturs tiek izplatīts ziņapmaiņas lietotnē. Parakstītāji varētu arī apsvērt risinājumus, kas lietotājiem ļautu ziņapmaiņas lietotnē saņemto saturu pārbaudīt, izmantojot faktu pārbaudes repozitoriju.

8 PĒTNIECĪBAS UN FAKTU PĀRBAUDES KOPIENAS STIPRINĀŠANA

Nemot vērā pētniecības un faktu pārbaudes kopienu būtisko ieguldījumu efektīvā dezinformācijas apkarošanas stratēģijā, izvērstajā kodeksā būtu jānosaka satvars, kas šai kopienai dod robustu piekļuvi platformu datiem un sniedz pienācīgu atbalstu tās darbībām.

8.1 Piekļuve dezinformācijas izpētei vajadzīgajiem parakstītāju datiem

Pētnieki piedāvā uz pierādījumiem balstītu analīzi, tāpēc tiem ir neatsverama loma ar dezinformāciju saistīto risku attīstības pienācīgā izpratnē⁶⁵ un tie var dot savu artavu riska mazināšanas mehānismu izstrādē. Šā darba veikšanai ļoti svarīga ir piekļuve platformu datiem. Ierosinātais DPA nodrošina reglamentējošu mehānismu, kas pārbaudītiem pētniekiem ļauj piekļūt datiem, lai veiktu pētījumus par riskiem, kas izriet no platformu pakalpojumiem⁶⁶. Izvērstajam kodeksam būtu jārada satvars, kas jau starpposmā pirms DPA pieņemšanas sniegtu pētniekiem nepieciešamo piekļuvi platformu datiem un arī ilgtermiņā atvieglotu tāda īpaša satvara izstrādi, kas nodrošina piekļuvi datiem un ir konkrēti pielāgots dezinformācijas parādību izpētei.

8.1.1 Vispārējs satvars piekļuvei datiem

Izvērstajā kodeksā attiecīgajiem parakstītājiem, jo sevišķi platformām, būtu jāapņemas kopīgi izveidot robustu satvaru piekļuvei datiem pētniecības nolūkos. Piekļuves nosacījumiem vajadzētu būt pārredzamiem, atklātiem un nediskriminējošiem, samērīgiem un pamatotiem. Attiecībā uz persondatiem nosacījumiem jāatbilst VDAR. Kopumā visos nosacījumos par piekļuvi datiem būtu jāievēro tiesības uz privātu saziņu un pienācīgi jāaizsargā visu iesaistīto personu tiesības un leģitīmās intereses.

Parakstītājiem satvars būtu jāizstrādā sadarbībā ar pētniecības kopienas, *EDMO* un attiecīgajām valsts iestādēm. Saistībās būtu jāiekļauj detalizēts grafiks, kas atspoguļo satvara izstrādes un īstenošanas paredzamo virzību.

Satvarā būtu jāapsver iespēja ieviest atšķirīgus piekļuves režīmus, kas nodrošina pienācīgus aizsardzības pasākumus piekļuvē i) anonimizētiem datiem un nepersondatiem un ii) datiem, kam nepieciešama papildu pārbaude, tostarp persondatiem. Lai varētu ātri novērtēt jaunus vai mainīgus riskus un izstrādāt atbilstošus riska mazināšanas pasākumus, satvaram būtu jānodrošina iespēja konkrētiem datu veidiem piekļūt reāllaikā.

---

⁶⁵ Tas ir izšķiroši svarīgi arī parakstītāju, Komisijas, kompetento valsts iestāžu un sabiedrības informēšanai.

⁶⁶ Jo sevišķi 31. pants.

Kamēr satvars tiek izstrādāts, parakstītājiem būtu jāizmēģina pagaidu risinājumi. Piemēram, izmēģinājumu vides, tā dēvētās “smilšu kastes”, izmantošana ierobežotam skaitam pētnieku varētu nodrošināt piekļuvi attiecīgiem platformu datiem pētniecībai par konkrētiem tematiem, tādējādi gūstot pieredzi, kas var palīdzēt satvara izstrādē, un testējot operatīvos risinājumus pirms plašākas piekļuves datiem visās platformās.

8.1.2 Piekļuve anonimizētiem datiem un nepersondatiem

Izvērstajā kodeksā būtu jāiekļauj saistības, kas paredz, kad vien praktiski iespējams, pētniecības nolūkos nodrošināt nepārtrauktu, reāllaika, stabilu un saskaņotu piekļuvi anonimizētiem, apkopotiem vai citādiem nepersondatiem, šādā nolūkā izmantojot *API* vai citus atvērtus un pieejamus tehniskus risinājumus, kas ļauj pilnībā izmantot datu kopas.

Risinājumiem, kas nodrošina piekļuvi datiem, būtu jāatvieglo datu meklēšana un analīze. Attiecīgajiem parakstītājiem būtu jānodrošina, ka piekļuves sistēmu izmantošanas iespējas atbilst pētnieku vajadzībām un ir sadarbspējīgas. Būtu jāapņemas nodrošināt procedūras ziņošanai par piekļuves sistēmu darbības traucējumiem un piekļuves atjaunošanai un funkciju kļūdu novēršanai samērīgā termiņā.

8.1.3 Piekļuve datiem, kam nepieciešama papildu pārbaude, tostarp persondatiem

Datiem, kas varētu atklāt personisku informāciju, arī sensitīvu informāciju⁶⁷, ir vajadzīga papildu drošība un aizsardzības pasākumi. Arī konfidenciāla informācija, jo īpaši komercnoslēpumi, vai dati, kas saistīti ar platformu pakalpojumu drošību, ir pelnījuši pienācīgu aizsardzību. Vienlaikus satvaram, kas attiecas uz piekļuvi datiem, būtu vismaz jāļauj akadēmiskajiem pētniekiem piekļūt datu kopām, kas vajadzīgas, lai izprastu dezinformācijas parādību raksturojošos avotus, vektorus, metodes un izplatīšanas modeļus.

Tālab kodeksā būtu jāizveido pārredzama procedūra, kurā iesaistītas visas attiecīgās ieinteresētās personas, jo īpaši platformas un pētniecības kopiena, un kuras nolūks ir noteikt nosacījumus, kas piemērojami piekļuvei šīm datu kopām. Principā nosacījumiem vajadzētu būt standartizētiem un vienotiem visās platformās. Procedūrai cita starpā būtu jāreglamentē i) obligātie standarti, kas jāievēro pētniekiem, kuriem tiks piešķirta piekļuve, un šo pētnieku kvalifikācija, ii) datu kategoriju minimums, kas tiks darīts pieejams, iii) tehniskie un organizatoriskie drošības pasākumi, kas jāievēro šādu datu apstrādē, tostarp mērķa ierobežojums un datu minimizēšana, un iv) attiecībā uz pseidonimizētiem datiem — visi pasākumi, kas vajadzīgi, lai novērstu datu atpakaļizsekošanu⁶⁸.

8.1.4 EDMO loma

EDMO kā neatkarīga struktūra, kas veic koordinēšanas funkcijas, varētu sniegt atbalstu saistībā ar piekļuvi datiem, tostarp norādījumus, cita starpā, par datu kategorijām, kuras jādara pieejamas, nolūkiem, kādos datus var apstrādāt, un atbilstīgiem drošības pasākumiem persondatu apstrādei un anonimizētu datu atpakaļizsekošanas novēršanai.

---

⁶⁷ VDAR 9. panta nozīmē.

⁶⁸ Kā prasīts VDAR, persondatu izpaušanai vajadzīgs skaidrs juridiskais pamats un jāpiemēro atbilstoši aizsardzības pasākumi, tostarp 9. pantā paredzētais režīms, kas attiecas uz īpašām datu kategorijām.

Ar *EDMO* atbalstu tiek pētītas iespējas saskaņā ar VDAR 40. pantu izstrādāt rīcības kodeksu, kura mērķis ir nodrošināt privātuma un datu aizsardzības prasību pienācīgu piemērošanu gadījumos, kad platformas dalās ar persondatiem ar pētniekiem. VDAR ir paredzēti vispārīgi nosacījumi persondatu apstrādei, kas attiecas arī uz gadījumiem, kad platformas dalās ar persondatiem ar pētniekiem. Šāds kodekss mazinātu juridisko nenoteiktību un riskus, ar ko saskaras platformas, kuras nodrošina piekļuvi datiem, un gādātu par drošu un saskaņotu vidi persondatu apstrādei pētniecības nolūkos⁶⁹. Izvērstā kodeksa parakstītājiem būtu jāapņemas vajadzības gadījumā veicināt rīcības kodeksa izstrādi saskaņā ar VDAR 40. pantu.

8.1.5 Citu ieinteresēto personu piekļuve datiem

Arī citām ieinteresētajām personām, piemēram, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, neakadēmiskiem pētniecības centriem un pētnieciskajiem žurnālistiem, ir svarīga loma dezinformācijas kampaņu atklāšanā un analizē, politiskās reakcijas formulēšanā, kā arī sabiedrības informētības un sociālās noturības veicināšanā. Kodeksa parakstītājiem, jo īpaši tajās dalībvalstīs, kurās nav pietiekamu akadēmisko spēju, būtu jānodrošina šādām ieinteresētajām personām pietiekama līmeņa piekļuve atbilstīgi privātuma prasībām, pastiprināti kontrolējot, vai nenotiek persondatu nepareiza izmantošana un pseidonimizētu datu atpakaļizsekošana.

8.2 Parakstītāju un pētnieku sadarbības satvars

Lai atbalstītu un stiprinātu plašāku daudzdisciplīnu kopienu, kas apvieno neatkarīgus pētniekus, kodeksā būtu jāizveido satvars pārredzamai, atvērtai un nediskriminējošai sadarbībai starp parakstītājiem un ES pētniecības kopienu, kurš attiektos uz pētniekiem pieejamajiem resursiem un atbalstu. Šim satvaram būtu jāļauj pētniecības kopienai neatkarīgi pārvaldīt līdzekļus, ko parakstītāji atvēlējuši dezinformācijas pētniecībai, šādā nolūkā nosakot zinātniskās prioritātes un pārredzamas procedūras līdzekļu piešķiršanai uz zinātnisko nopelnu pamata. Šajā ziņā *EDMO* varētu palīdzēt šādus resursus piešķiršanā.

8.3 Sadarbība ar faktu pārbaudītājiem

Faktu pārbaudītāji ir svarīgi dalībnieki dezinformācijas problēmas risināšanā⁷⁰. Tie novērtē un pārbauda saturu, pamatojoties uz faktiem, pierādījumiem un kontekstuālu informāciju, un uzlabo lietotāju informētību par dezinformāciju tiešsaistē. Izvērstajā kodeksā būtu jāparedz pastiprināt atbalstu to darbam un paplašināt faktu pārbaudes darbības, aptverot visas ES dalībvalstis un valodas.

---

⁶⁹ Ieinteresēto personu diskusija liecināja par kodeksa parakstītāju un pētniecības kopienas atbalstu šai iniciatīvai: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/summary-multi-stakeholder-discussions-preparation-guidance-strengthen-code-practice-disinformation>.

⁷⁰ Faktu pārbaudes organizācijas regulāri publicē objektīvus ziņojumus par publisku personu un lielu iestāžu izteikumu pareizību, kā arī citiem sabiedrību interesējošiem apgalvojumiem, kas tiek plaši izplatīti. Tās ir neatkarīgas un ievēro stingrus ētikas un pārredzamības noteikumus, piemēram, Starptautiskā faktu pārbaudes tīkla (*IFCN*) izstrādātos noteikumus (<https://www.poynter.org/international-fact-checking-network-fact-checkers-code-principles>).

8.3.1 Sadarbības veidi

Ņemot vērā to, ka faktu pārbaudes darbības dažādos pakalpojumos un dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras un netiek piemērotas vienādi⁷¹, parakstītājiem (platformām) būtu jāapņemas veikt konkrētus pasākumus, kuriem ir skaidri mērķi un termiņi un ar kuriem tiek paplašināta sadarbība ar faktu pārbaudītājiem, lai nodrošinātu faktu pārbaudes konsekventu piemērošanu parakstītāju pakalpojumos. Centieni galvenokārt jāvērs uz dalībvalstīm un valodām, kurās faktu pārbaude vēl nav nodrošināta⁷².

To varētu panākt, izmantojot daudzpusējus nolīgumus starp platformām un neatkarīgām faktu pārbaudes organizācijām, kuri atbilst augstiem ētikas un profesionālajiem standartiem. Šādu nolīgumu pamatā vajadzētu būt pārredzamiem, atklātiem un nediskriminējošiem nosacījumiem, un tiem būtu jānodrošina faktu pārbaudītāju neatkarība. Nolīgumos būtu jāparedz taisnīga atlīdzība faktu pārbaudītājiem par platformu izmantoto darbu, un nolīgumiem būtu jāveicina pārrobežu sadarbība starp faktu pārbaudītājiem un jāatvieglo faktu pārbaudīšanu informācijas plūsma starp parakstītāju pakalpojumiem.

Ņemot vērā *EDMO* lomu kopīgu faktu pārbaudes darbību veicināšanā, tā ir piemērota struktūra, kas varētu sniegt atbalstu platformām un faktu pārbaudītājiem sadarbības satvara izstrādē, aptverot tādas jomas kā kopīgas saskarnes izveide faktu pārbaudītājiem, informācijas apmaiņa starp faktu pārbaudītājiem un pārrobežu sadarbības veicināšana⁷³.

8.3.2 Faktu pārbaudes izmantošana un integrācija parakstītāju pakalpojumos

Izvērstajā kodeksā būtu jāiekļauj saistības, kas prasa faktu pārbaudītāju darba konsekventāku izmantošanu un integrēšanu platformu pakalpojumos, tostarp programmatiskās reklāmas sistēmās un videosaturā. Platformām būtu jāapņemas izmantot mehānismus, kas pēc faktu pārbaudītāju paziņojuma saņemšanas ļauj platformu pakalpojumos ātri un konsekventi iekļaut faktu pārbaudes, tostarp ātri un efektīvi veikt marķēšanu. Lai novērstu faktu pārbaudītāju jau atspēkotas dezinformācijas atkalparādīšanos, attiecīgajiem parakstītājiem būtu jāveicina kopīga faktu pārbaudītāju sagatavotu faktu pārbaudes rakstu (faktu pārbaudīšanu) repozitorija izveide un jāizpēta tehnoloģiskie risinājumi, kas veicinātu tā efektīvu izmantošanu visās platformās un valodās⁷⁴.

8.3.3 Faktu pārbaudītāju piekļuve attiecīgajai informācijai

Lai maksimāli palielinātu faktu pārbaudes kvalitāti un ietekmi, izvērstajam kodeksam būtu jānodrošina, ka parakstītāji (platformas) apņemas nodrošināt faktu pārbaudītājiem automātisku piekļuvi informācijai par darbībām, ko tie veikuši attiecībā uz saturu, kam veikta faktu pārbaude, un par faktu pārbaudēm. Informācijā kvantitatīvi jānorāda i) lietotāju mijiedarbība laika gaitā (piemēram, skatījumu, atzīmju “patīk”, kopīgošanas,

---

⁷¹ <https://www.disinfo.eu/publications/bulgaria%3A-the-wild-wild-east-of-vaccine-disinformation/>.

⁷² *EDMO* karte par faktu pārbaudes darbībām Eiropas Savienībā: <https://edmo.eu/fact-checking-activities/>.

⁷³ Lai vēl plašāk atbalstītu Eiropas faktu pārbaudītāju darbu, sadarbību un vispārpieņemtu profesionālo standartu izstrādi, ar izmēģinājuma projektu “Sociālo plašsaziņas līdzekļu integritāte” tiks veicināta Eiropas faktu pārbaudītāju profesionālās integritātes kodeksa projekta izstrāde sadarbībā ar *EDMO*. Sk. gada darba programmu, kas pieņemta saskaņā ar Komisijas Lēmumu C(2020) 2259.

⁷⁴ Faktu pārbaudīšanu repozitorija izveidē parakstītāji varētu meklēt sinerģiju ar *EDMO*.

pirms un pēc faktu pārbaudes ierakstīto komentāru skaits)⁷⁵ ar saturu, kam veikta faktu pārbaude, un ii) faktu pārbaudes tvērums laika gaitā tiešsaistes pakalpojumos, kuros tā publicēta. Lai nodrošinātu konsekvenci tajā, kā platformas izmanto un atzīst faktu pārbaudītāju darbu un sniedz atsauksmes par to, platformām un faktu pārbaudītājiem būtu jāvienojas par kopīgu saskarņi faktu pārbaudei. Turklāt kodeksā būtu jāparedz regulāra informācijas apmaiņa starp attiecīgajiem kodeksa parakstītājiem un faktu pārbaudes kopienu turpmākas sadarbības stiprināšanas nolūkā.

9 KODEKSA UZRAUDZĪBA

Izvērstais kodekss būtu jāpapildina ar robustu uzraudzības sistēmu, kas pamatojas uz Komisijas līdzšinējo pieredzi kodeksa, tostarp Covid-19 programmas, uzraudzībā. Uzlabotajai uzraudzības sistēmai būtu jāļauj regulāri novērtēt, kā parakstītāji īsteno kodeksa saistības, jāveicina parakstītāju rīcībpolitiku un darbību uzlabojumi un jāļauj izvērtēt kodeksa kā dezinformācijas apkarošanas rīka efektivitāti. Uzlabotajai uzraudzības sistēmai būtu jāpastiprina tiešsaistes platformu pārskatatbildība starposmā pirms DPA pieņemšanas un cita starpā jānodrošina satvars strukturētam dialogam ar ļoti lielām platformām par riska novērtēšanas un mazināšanas pasākumu izstrādi un ieviešanu, gatavojoties tam, ka ierosinātajā DPA paredzēts tām uzlikt juridiskus pienākumus.

Ņemot vērā šos mērķus, kodeksa pašreizējās saistības uzraudzības jomā būtu jāpastiprina un jāpaplašina, lai izveidotu robustu satvaru, kas ietver turpmāk norādītos stūrakmeņus. Izvērstajam kodeksam konkrēti būtu jānodrošina, ka parakstītāji uzraudzības vajadzībām laikus sniedz informāciju un datus standartizētos formātos un sadalījumā pa dalībvalstīm.

9.1 Galvenie darbības rādītāji

Kodeksa uzraudzības pamatā vajadzētu būt galvenajiem darbības rādītājiem, ar kuriem ir iespējams izmērīt kodeksa saistību īstenošanu un efektivitāti un kodeksa ietekmi uz dezinformācijas parādību. Šādam nolūkam piemēroti ir divu veidu galvenie darbības rādītāji: i) pakalpojumu līmeņa rādītāji, ar kuriem mēra to rīcībpolitiku rezultātus un ietekmi, kuras parakstītāji īstenojuši, lai izpildītu saistības saskaņā ar kodeksu, un ii) strukturālie rādītāji, ar kuriem mēra kodeksa vispārējo ietekmi uz dezinformāciju Eiropas Savienībā.

9.1.1 Pakalpojumu līmeņa rādītāji

Saskaņā ar pārskatīto kodeksu parakstītājiem būtu jāapņemas formulēt konkrētus pakalpojumu līmeņa rādītājus. Ar pakalpojumu līmeņa rādītājiem būtu efektīvi jāmēra kodeksa saistību īstenošana un parakstītāju rīcībpolitiku ietekme. Rādītājiem vajadzētu būt pietiekami elastīgiem, lai ņemtu vērā parakstītāju pakalpojumu atšķirības, vienlaikus nodrošinot konsekventu ziņošanu un salīdzinājumu starp pakalpojumiem.

Izvērstajā kodeksā būtu jāparedz, ka parakstītājiem jānosaka kvalitatīvo un kvantitatīvo rādītāju minimuma kopums, jāziņo par to un jāapņemas to ievērot, lai cita starpā izvērtētu:

---

⁷⁵ Tam būtu jāietver arī anonimizēta demogrāfiskā informācija un to personu atrašanās vieta, kuras kopīgojušas saturu, kam veikta faktu pārbaude, vai saņēmušas šādu saturu.

- to rīku un funkciju ietekmi, kas ieviestas lietotāju informētības uzlabošanai un lietotāju iespēju paplašināšanai, cita starpā izvērtējot lietotāju mijiedarbību ar šādiem rīkiem un funkcijām⁷⁶;
- to rīku un funkciju ietekmi, kas attēlo vai padara redzamāku ticamu informāciju, kas interesē sabiedrību, cita starpā izvērtējot lietotāju mijiedarbību ar šādiem rīkiem un funkcijām⁷⁷;
- faktu pārbaūžu skaitu, saturu, kam veikta faktu pārbaude, procentuālo attiecību pret saturu, par kuru lietotāji ir signalizējuši, kā arī finansējumu, kas atvēlēts faktu pārbaudes darbībām;
- faktu pārbaudes darbību ietekmi un lietotāju mijiedarbību ar informāciju, kas faktu pārbaudē atzīta par nepatiesu vai maldinošu⁷⁸;
- to, cik ir pārsūdzību par darbībām, ko platformas pēc signalizēšanas par dezinformāciju veikušas attiecībā uz saturu, un informāciju par šo pārsūdzību iznākumu;
- to, cik ir lapu, kontu, profilu un grupu, kas kopīgo dezinformāciju un kam piemērotas darbības, kuras mazina to redzamību⁷⁹, un šāda satura kopīgošanas apjomu;
- konstatētas neatļautas manipulatīvas rīcības ietekmi, tostarp gadījumus, kad saturs vai konti ir izņemti vai to statuss pazemināts⁸⁰;
- to, cik partnerību izveidots starp kodeksa parakstītājiem no reklāmas nozares un trešām personām, kuras novērtē informācijas avotu kvalitāti;
- reklāmas izvietojuma rūpīgai pārbaudei izmantoto pasākumu ietekmi⁸¹;
- pētniecības mērķiem pieejamo datu daudzumu un detalizācijas pakāpi un to Eiropas pētniecības organizāciju skaitu, kurām ir piekļuve platformu datiem;
- to resursu apjomu, kurus parakstītāji atvēlējuši dezinformācijas pētniecībai, un to Eiropas pētniecības organizāciju skaitu, kurām ir piekļuve šādiem resursiem;
- informāciju par kodeksa saistību izpildē iesaistīto personālu⁸².

---

⁷⁶ Ietekmi varētu mērīt, izmantojot rādītājus, kas kvantificē lietotāju mijiedarbību (piemēram, skatījumus, klikšķu skaitu, kopīgošanu u. c.) ar šādiem rīkiem un raksturo lietotāju uztveri par šādu rīku lietderību. Rādītājos būtu jāiekļauj arī dati par to, kā rīki tiek izmantoti, lai signalizētu un ziņotu par saturu, kas tiek uzskatīts par nepatiesu.

⁷⁷ Ietekmi varētu mērīt, izmantojot rādītājus, kas kvantificē lietotāju mijiedarbību (piemēram, skatījumus, parādījumus, klikšķu skaitu, kopīgošanu u. c.) ar šādiem rīkiem un raksturo lietotāju uztveri par šādu rīku lietderību.

⁷⁸ Ietekmi varētu mērīt, izmantojot rādītājus, kas kvantificē mijiedarbību (piemēram, skatījumus, klikšķu skaitu, kopīgošanu) ar satura vienībām pirms un pēc tās marķēšanas vai to statuss pazemināts, jo tās faktu pārbaudē atzītas par nepatiesām. Arī citi rādītāji varētu sniegt informāciju par to, kā notiek lietotāju mijiedarbība.

⁷⁹ Ietverot tādus pasākumus kā satura klasifikācijas pazemināšana, kā arī profilu un grupu slēgšana.

⁸⁰ Ietekmi varētu mērīt, izmantojot rādītājus, kas kvantificē mijiedarbību (piemēram, skatījumus, klikšķu skaitu, kopīgošanu u. c.) ar saturu un kontiem pirms to izņemšanas un pirms un pēc to statusa pazemināšanas.

⁸¹ Ietekmi varētu mērīt, izmantojot rādītājus, kas kvantificē tādu reklāmu skaitu, kuras izvietotas tīmekļvietnēs, kas identificētas kā pastāvīgi izplatošas dezinformāciju, un izņemto, dezinformāciju saturošo reklāmu skaitu.

⁸² Tas ietver dezinformācijas apkarošanā iesaistīto darbinieku skaitu un valodas, kurās viņi strādā.

9.1.2 Strukturālie rādītāji

Kodeksa parakstītājiem būtu arī jāapņemas sniegt ieguldījumu tādu strukturālo rādītāju izstrādē, ar kuriem var efektīvi mērīt kodeksa vispārējo ietekmi uz dezinformācijas parādību. Kā sīkāk aprakstīts turpmāk, parakstītājiem būtu jāizveido pastāvīga darba grupa, kuras pienākumos ietilps strukturālo rādītāju izstrāde, testēšana un pielāgošana.

Strukturālo rādītāju pamatā varētu būt, piemēram, dažādu dalībvalstu lietotāju reprezentatīvas izlases, kuru mērķis ir noteikt, cik plašā apmērā Eiropas iedzīvotāji, lietojot tiešsaistes plašsaziņas līdzekļus, saskaras ar pastāvīgiem dezinformācijas izplatītājiem⁸³. Šādi rādītāji varētu mērīt sabiedrības saskarsmi ar informācijas avotiem, un tos varētu izmantot arī regulāriem, standartizētiem apsekojumiem, kuru mērķis ir mērīt iedzīvotāju pakļautību dezinformācijai.

Kamēr nav izstrādāts stabilāks strukturālo rādītāju kopums, parakstītājiem un ieinteresētajām personām būtu jāvienojas par minimālo praktiski realizējamo strukturālo rādītāju kopumu, ko var ātri īstenot un testēt, virzoties uz stabila efektīvu strukturālo rādītāju kopuma izveidi.

9.2 Uzraudzības satvars

Uzraudzības satvaram būtu jāļauj regulāri novērtēt, kā parakstītāji īsteno kodeksa saistības, tostarp izvērtēt attiecīgo rīcībpolitiku un darbību izmaiņas un attīstību. Šajā nolūkā parakstītājiem būtu regulāri jāziņo Komisijai par savu saistību, tostarp attiecīgo galveno darbības rādītāju, īstenošanu.

Ņemot vērā pozitīvo pieredzi ar uzraudzības programmām, kas īstētas 2019. gadā Eiropas Savienībā notikušo vēlēšanu⁸⁵ un Covid-19 pandēmijas laikā, Komisija paļausies uz Eiropas Audiovizuālo mediju pakalpojumu regulatoru grupas (*ERGA*) atbalstu kodeksa īstenošanas uzraudzībai dalībvalstu līmenī. *EDMO* un tās centriem arī būtu jāpalīdz Komisijai analizēt parakstītāju paziņoto informāciju un datus un novērtēt kodeksa ietekmi valstu un ES līmenī.

Ņemot vērā ekspertu padomus un izmantojot *ERGA* un *EDMO* atbalstu, Komisija regulāri novērtēs kodeksa īstenošanā gūtos panākumus, kā arī kodeksa ietekmi uz dezinformācijas parādību un publicēs savus secinājumus. Komisija var arī sniegt turpmākus norādījumus par to, kā parakstītājiem būtu jānovērš atlikušās kodeksa nepilnības un trūkumi.

9.2.1 Regulāra ziņošana

Ziņošanas pienākumos saskaņā ar izvērsto kodeksu būtu jāņem vērā parakstītāju lielums un sniegto pakalpojumu veids. Pakalpojumu sniedzējiem, kuri sniedz tiešsaistes pakalpojumus, ko plaši izmanto ES mērogā, un kurus apdraud lielāks dezinformācijas izplatīšanās risks, reizi sešos mēnešos būtu jāziņo, kā tiek īstētas saistības, kuras tie

---

⁸³ Tiešsaistes dezinformācijas izplatītāju identificēšanai būtu jāizmanto skaidra un saskaņota metodika, ko izstrādājis plašāks ieinteresēto personu loks, kas ietver akadēmiskos pētniekus, faktu pārbaudītājus, NVO un pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

⁸⁴ Strukturālo rādītāju mērīšanas mehānisma izveidē varētu smelties iedvesmu no tā, kā audiovizuālā nozare veic auditorijas mērījumus.

⁸⁵ <https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2020/05/ERGA-2019-report-published-2020-LQ.pdf>.

uzņēmušies, un jānorāda attiecīgi pakalpojumu līmeņa rādītāji. Šiem pakalpojumu sniedzējiem būtu arī katru gadu jānovērtē ar dezinformācijas parādību saistītie riski. Citiem kodeksa parakstītājiem ziņojums būtu jāsniedz reizi gadā un jāiesniedz dati atbilstīgi to darbībām. Parakstītājiem, kuri nodrošina rīkus, instrumentus vai risinājumus dezinformācijas apkarošanai vai atbalsta kodeksu ar zinātību, arī būtu katru gadu jāziņo par savām darbībām un konstatējumiem, kas ir būtiski kodeksa īstenošanai un efektivitātei. Ziņošana būtu jāveic saskaņā ar noteiktu grafiku, kurā norādīti aptvēruma periodi un ziņojumu iesniegšanas termiņi. Datus, ko izmanto galveno darbības rādītāju mērīšanai, būtu jāietver sadalījums dalībvalstu līmenī.

Ziņošana būtu jāizmanto saskaņota veidne, kas iespēju robežās ļauj salīdzināt platformas. Turklāt parakstītājiem būtu jāvienojas par pārbaudāmu standarta formātu kopumu, kas izmantojams, lai sniegtu datus, kuri saistīti ar galvenajiem darbības rādītājiem. Šie formāti būtu jāizstrādā kopīgi ar attiecīgajām ieinteresētajām personām no pastāvīgās darba grupas, un tiem būtu jāatbilst pētniecības un faktu pārbaudes kopienas standartiem un darba metodēm. Visbeidzot, šiem formātiem būtu jāļauj pastāvīgi atjaunināt publisko infopaneli, kas pieejams ar pārredzamības centra starpniecību, kā aprakstīts turpmāk.

9.2.2 Pārredzamības centrs

Lai uzlabotu pārredzamību un pārskatatbildību saistībā ar kodeksa īstenošanu, parakstītājiem būtu jāapņemas izveidot un uzturēt publiski pieejamu pārredzamības centru. Parakstītājiem pārredzamības centrā būtu jānorāda konkrētās rīcībpolitikas, ko tie pieņēmuši, lai īstenotu katru no kodeksa saistībām, kuras tie uzņēmušies, un jāsniedz pamatinformācija par šo rīcībpolitiku izpildi, tostarp ģeogrāfisko un valodu aptvērumu. Pārredzamības centrā būtu jāiekļauj arī publisks infopanelis, kurā redzami attiecīgie galvenie darbības rādītāji. Pārredzamības centrs jo sevišķi būtu jāveido tā, lai dotu iespēju starp pakalpojumiem salīdzināt parakstītāju panākumus kodeksa saistību īstenošanā un panākto izmērāmo ietekmi dezinformācijas apkarošanā. Parakstītājiem būtu jāapņemas regulāri atjaunināt pārredzamības centru un ne vēlāk kā 30 dienas pēc izmaiņu izziņošanas vai īstenošanas sniegt informāciju par visām attiecīgo rīcībpolitiku izmaiņām.

9.2.3 Pastāvīgā darba grupa

Ar izvērsto kodeksu būtu jāizveido pastāvīga darba grupa, kuras mērķis būtu pilnveidot un pielāgot kodeksu, ņemot vērā tehnoloģiju, sabiedrības, tirgus un likumdošanas attīstību. Darba grupā būtu jāiekļauj kodeksa parakstītāji un *EDMO* un *ERGA* pārstāvji, un tā varētu uzaicināt attiecīgos ekspertus atbalstīt tās darbu. Darba grupa būtu jāvada Komisijai, un tajā būtu jāiekļauj Eiropas Ārējās darbības dienesta pārstāvji. Atbilstīgi vispārējam mērķim sniegt ieguldījumu Kodeksa pārskatīšanā un pielāgošanā darba grupai cita starpā būtu jāveic šādas darbības:

- jāizveido riska novērtēšanas metodika un ātrās reaģēšanas sistēma izmantošanai īpašās situācijās, piemēram, vēlēšanu vai krīzes laikā;
- jāpārskata saskaņotās ziņošanas veidnes kvalitāte un efektivitāte, kā arī formāti un metodes datu atklāšanai uzraudzības vajadzībām;
- jāoptimizē rādītāju mērīšanai sniedzamo datu kvalitāte un precizitāte;
- jāpalīdz novērtēt pakalpojumu līmeņa rādītāju kvalitāti un efektivitāti un to attiecīgos pielāgojumus;
- jāizstrādā, jātestē un jāpielāgo strukturālie rādītāji un jāizveido mehānismi to mērīšanai dalībvalstu līmenī;

- jāsniiedz specializēts ieguldījums un jaunākie pierādījumi, kas ir būtiski kodeksa saistībām, piemēram, cita starpā jānorāda uz jauniem neautentiskas rīcības veidiem.

10 SECINĀJUMI UN TURPMĀKIE SOĻI

Šajos norādījumos ir izklāstīti galvenie elementi, kas, pēc Komisijas domām, ir vajadzīgi, lai kodeksu pārveidotu par iedarbīgāku instrumentu dezinformācijas apkarošanai un drošākas un pārredzamākas tiešsaistes vides izveidei.

Komisija aicina kodeksa parakstītājus sanākt un izvērst kodeksu saskaņā ar šiem norādījumiem. Lai nodrošinātu pienācīgu diskusiju, Komisija aicina parakstītājus rudenī iesniegt pirmo pārskatītā kodeksa projektu. Tā arī aicina potenciālos jaunus parakstītājus, to vidū gan iestrādājušās, gan jaunveidojamās platformas, korporatīvos dalībniekus un citus tiešsaistes reklāmas nozares dalībniekus, kā arī citas ieinteresētās personas, kas var piedāvāt resursus vai zinātību kodeksa efektīvai darbībai, pievienoties kodeksam un piedalīties tā pārskatīšanā.

Dezinformācija nepazīst robežas, tāpēc prakses kodeksa reālās ietekmes stiprināšanai būtu lietderīgi veikt darbības Eiropas kaimiņvalstīs, piemēram, sadarboties ar pilsonisko sabiedrību un plašsaziņas līdzekļu profesionāļiem un īstenot medijpratības iniciatīvas.